

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Varför samling?

En studie om samlingens syfte i förskolan

Gabriela Cerqueira och Tanja Sannestål

LAU390

Handledare: Monika Sträng Haraldsson

Examinator: Sylvi Vigmo

Rapportnummer: HT11-2920-045

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Varför samling? – En studie om samlingens syfte i förskolan

Författare: Gabriela Cerqueira & Tanja Sannestål

Termin och år: Hötstermin 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Monica Sträng Haraldsson

Examinator: Sylvi Vigmo

Rapportnummer: HT11-2920-045

Nyckelord: förskola, samling, socialisation, tradition, läroplan

Syfte:

Vårt syfte med denna studie är att söka en ökad förståelse för samling i förskolan. Med utgångspunkt i historien söker vi likheter och skillnader mellan traditionell samling och samling i dagens förskola. Vi vill lyfta fram pedagogers syn på samlingen samt vad läroplanen har för inverkan på samlingen.

Metod:

För vår studie har vi valt att använda kvalitativa metoder och som redskap använt intervjuer och observationer. Vi har intervjuat och observerat sju pedagoger från fyra avdelningar på två olika förskolor.

Resultat:

Övergripande beskriver pedagogerna att de använder samling dagligen. Tidpunkt och syfte för samlingarna varierar beroende av vilken pedagog som ansvarar för samlingen men pedagogerna ansåg att samlingen är ett skolförberedande moment inför den traditionella skolvärlden. Generellt upplever pedagogerna att de finner stöd i läroplanen för sina samlingar dock var de oense om samlingens förtydligande i läroplanen. I våra observationer finner vi att samtliga samlingar sker sittandes i en ring.

Betydelse för läraryrket:

Vi upplever att samling är en metod många förskolor använder och att samlingens syfte, form och definition varierar från pedagog till pedagog. Samlingsmetodik ingår inte längre i lärarutbildningen och finns inte dokumenterad i läroplanen för förskolan. För att bryta en trend av negativ syn på samlingen, där samlingen oftast anses vara styrd, efterfrågar vi en tydlig definition och riktlinjer för hur samling kan användas och göras meningsfull för barn. Vi anser att arbetet med samling kan uppnå flera av läroplanens strävansmål.

Förord

Först och främst vill vi tacka varandra för ett strålande samarbete. Denna resa har inneburit många sena kvällar fyllda av både skratt och förtvivlan. Brist på litteratur som behandlar samlingen i helhet var skrämmande och jakten på nyare litteratur var frustrerande, precis som mellanslagstangenten på datorn som ständigt fastnade. Tack till personalen på pedagogiska biblioteket.

Vi vill tacka våra underbara familjer och andra närstående som har stöttat oss och visat stort tålamod under vår skrivprocess. Vad skulle Jonah och David gjort utan sitt Nintendo DS och vad skulle vi gjort utan Maritza Appelberg och Pedro Cerqueira som bistått oss med mat under långa dagar av skrivande. Ett tack till Anna Pedersen som skrivit ut vårt arbete gång på gång.

Tack till de personer som läst och gett synpunkter på vårt arbete utan att nämna några namn, ni vet vilka ni är. Vi vill även tacka de personer, vid Göteborgs universitet, vi mött under lärarutbildningens gång. Samt ett speciellt tack till vår handledare Monica Sträng.

Sist men inte minst vill vi tacka de pedagoger som tagit sig tid att delta i vår undersökning. Utan er hade det inte varit möjligt att genomföra studien.

Göteborg
2011-12-28

Gabriela Cerqueira & Tanja Sannestål

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Problemformulering	2
2.1 bakgrund	2
2.2 Avgränsningar.....	2
2.3 Syfte	3
2.4 Begreppsgenomgång	3
2.5 Disposition.....	3
3. Teorianknytning	4
3.1 Teorianknytning	4
3.1.1 Sociokulturellt perspektiv	4
3.1.2 Begreppet Mediering	5
3.1.3 Begreppet Appropriera	5
3.1.4 Begreppet Situerat lärande.....	5
4. Litteraturgenomgång	7
4.1 Samling enligt Nationalencyklopedin	7
4.2 Samling i förskolan	7
4.3 Samlingens form	8
4.3.1 Vanligt förekommande moment i samlingen.....	8
4.4 Samling i ett historiskt perspektiv	9
4.5 Samlingens plats i styrdokument.....	10
4.5.1 Guds läroplan från mitten av 1800-talet till slutet av 1800-talet	10
4.5.2 Det Goda hemmets läroplan från slutet av 1800 talet till ca 1940	10
4.5.3 Folkhemmets socialpsykologiska läroplan ca 1950-1980	10
4.5.4 Det situerade världsbarnets läroplan från 1981 fram till idag	11
4.5.5 Läroplan för förskolan 1998 (Lpfö98).....	11
4.5.6 Läroplan för förskolan 1998 reviderad 2010 (Lpfö98 rev. 2010).....	11
5. Metod	13
5.1 Kvalitativ forskning	13
5.2 Urval	13
5.2.1 Förskolan Solen	14
5.2.2 Förskolan Havet	14

5.3	Datainsamlingsmetoder	14
5.3.1	Semistrukturerade intervjuer	14
5.3.2	Datainsamlingsmetoder	15
5.4	Genomförande	15
5.4.1	Genomförande av intervjuer	15
5.4.2	Genomförande av observationer	16
5.5	Analysmetod	16
5.6	Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	17
5.7	Etiska principer	18
6.	Resultat	19
6.1	Varför samlingar i förskolan enligt pedagoger	19
6.1.1	Gemenskap och Trygghet	19
6.1.2	Socialisation.....	20
6.1.3	Introduktion och information.....	21
6.2	När ska man samlas enligt pedagogerna.....	21
6.3	Läroplanens inverkan för samlingarna enligt pedagogerna.....	22
6.3.1	Finner du stöd i läroplanen för samlingarna?	22
6.3.2	Anser du att samlingen bör vara förtydligad i läroplanen?	22
6.4	Observationer av fyra samlingar.....	23
6.4.1	Exempel 1 - Morgonsamling på Avdelning Gul.....	24
6.4.2	Exempel 2 - Samling innan lunch på avdelning Röd	24
6.4.3	Exempel 3 - Samling innan lunch på avdelning Snäckan	24
6.4.4	Exempel 4 - Samling innan lunch avdelning Sjöstjärnan	24
6.4.5	Övrigt	24
7.	Diskussion	26
7.1	Samlingens utformning	26
7.2	Vanligast förekommande moment i samlingen	27
7.2.1	Namnupprop	27
7.2.2	Sång	27
7.3	Samlingens syfte	28
7.3.1	Gemenskap och trygghet	28
7.3.2	Individ och kollektiv	28
7.3.3	Socialisation – samling som skolförberedande.....	28

7.4 Läroplanens betydelse för samlingen	29
7.4.1 Förtydligande i läroplanen	29
7.4.2 Stöd i läroplanen	30
7.5 Slutkommentarer.....	30
8. Referenslitteratur	33
Bilagor

1. Inledning

Vi är två lärarstudenter, Tanja Sannestål och Gabriela Cerqueira, som har valt att skriva vårt examinationsarbete tillsammans. Vi har läst på lärarprogrammet vid Göteborgs Universitet, där vår inriktning har varit "Barn och ungas uppväxtvillkor, lärande och utveckling". Vi har också läst kursen "Skapande verksamhet" som inriktning. Dessa inriktningar och valbara kursen har främst riktats mot förskola och det blev naturligt för oss att skriva ett examensarbete som riktar sig mot just förskolan.

Att klara av en grupp barn i en samling hör till en förskollärares yrkeskompetens. (Rubinstein Reich 1996:50).

Under vår utbildning har vi vid flertalet tillfällen diskuterat företeelsen samling som mötesplats, lärandesituation och metod. Vår uppfattning är att samling är en vanligt förekommande företeelse i många förskolor men kommer härnäst att benämnas denna företeelse som *samling*.

Vi anser att företeelsen samling beskrivs olika beroende på vem vi frågar. Det finns inga tydliga riktlinjer i läroplanen som stödjer pedagogernas arbete med samlingar. I början av detta examensarbete, betraktar vi därför förståelsen av samlingen som en tyst kunskap. Den finns i verksamheterna, pedagoger pratar om den men företeelsen samling är inte benämnd i styrdokument eller läroplan.

Under början av arbetet blev vi väldigt intresserade av varför samlingen ser ut som den gör, vilket ledde till vårt historiska intresse. Hur kommer det sig att en tradition som startade i början på 1900-talet så starkt finns kvar i dagens förskolor trots att förskolan och barnsynen förändrats mycket över tiden. Detta är skälet till att en historisk tillbakablick på förskolan och samlingen i förskolan tas upp i arbetet.

Läroplanen för förskolan (Lpfö98) har ett sociokulturellt perspektiv där dialog, kommunikation och interaktion är centrala delar för lärande, vilket i sig också skulle kunna stödja användandet av samling som en metod i förskolan.

Genom detta arbete söker vi få en fördjupad kunskap och förståelse för pedagogers synsätt och användande av samlingar i den aktuella verksamheten. Vår avsikt är att diskutera varför och hur samlingen används idag samt dra konklusioner av det vi lärt under resans gång.

2. Problemformulering

2.1 Bakgrund

Att klara av en grupp barn i en samling hör till en förskollärares yrkeskompetens. Att kunna leda en samling har varit ett kriterium på en bra förskollärare i förskolläraryrket under flera år. (Rubinstein Reich, 1996:50)

Vi har under vår verksamhetsförlagda utbildning (VFU) fått erfara tillfällena då vi förväntas att leda en samling för att bli bedömda som lämpliga förskollärare. Däremot undrar vi varför samlingen inte är en del av vår utbildning idag. Vi inser att det är till vår fördel att vi valde inriktningen *Skapande verksamhet* där vi fick tips och idéer på hur en samling kan utformas och göras meningsfull för barnen. Hade vi inte valt denna inriktning hade vi inte fått någon som helst utbildning i hur vi ska genomföra samling i förskolan och varför. Vi kan bara anta att vi förmodligen skulle fallit tillbaka och förlitat oss på verksamma pedagogers definition och användning av samling. Antagligen hade vi följt förskolans starka traditioner utan att ifrågasätta metodiken. Enligt Rubinstein Reich (1996:44–45) sker bedömning av förskollärlämpligheten genom samling troligtvis för att samlingen är den aktivitet i förskolan som gör pedagogens agerande synligt. Samlingen är i förväg planerad och blir då ett enkelt bedömningsunderlag.

I sin rapport (nr 8:2000) beskriver Davidsson samlingen som en symbol för interaktionen mellan förskola och skola. Vilket vi anser spelar stor roll för vad som sker i förskolan, vad får barnen erfara i förskolan som kan vara till hjälp i förskoleklassen? Om vi inte har någon form av samlingar där hela gruppen samlas, kan vi då förvänta oss att barnen ska börja i förskoleklass och sitta tillsammans samt lyssna på en vuxen som talar. Vår uppfattning är att samlingen idag ses som en tyst kunskap i den meningen att den används på många förskolor och att pedagoger ofta pratar om samlingen som en allmänkunskap. Själva definitionen på vad en samling är och hur den utformas verkar variera mellan pedagoger.

Rubinstein Reich (1996:14) menar att uppfattningar om samlingens syfte varierar. En del ser samlingarna som ett undervisande inslag där kunskap ska förmedlas. Andra menar att det är den sociala träningen som står i fokus, träna på att tala i grupp samt lyssna på varandra. Det finns en del som menar att syftet är skolförberedande och andra som ett tillfälle att vara tillsammans och gemenskapen stärks (Rubinstein Reich, 1996:14). Detta har fått oss att reflektera över vad en samling egentligen är och hur den används i dagens förskolor.

2.2 Avgränsningar

Vår avsikt är inte att undersöka samlingens innehåll dock kommer vi att beskriva detta ytligt då vi antar att det finns likheter mellan den historiskt traditionella samlingen och dagens samling. Då läroplanen framhäver barns delaktighet som viktig kan inte heller undgå att beröra detta ämne, trots att vi i början av studien inte hade ambitioner att göra det. Därav har vi valt att inte intervjua barn.

2.3 Syfte

Med utgångspunkten i historien samt varför samlingen ser ut som den gör idag, är det övergripande syftet att få en ökad förståelse för samling i dagens förskola. Vad, när och varför samlingar används utifrån pedagogers synsätt och hur samlingar utformas i verksamheten.

Frågeställningar:

- Vad, när och varför används samlingar i förskolan, utifrån pedagogers synsätt?
- Hur utformas samlingar i verksamheten?
- Vilka likheter och skillnader kan skönjas mellan en historisk traditionell samling och hur samling genomförs idag?
- Vad har läroplanen för inverkan och ledning för samlingen i förskolan, enligt pedagoger?

2.4 Begreppsgenomgång

Samling – Med ordet samling avser vi en grupp barn med en eller flera pedagoger som utför en gemensam aktivitet. Innehållet i samlingen finner inte vi relevant för denna studie då vi enbart undersökt förekomsten och utformningen av samlingen.

Pedagog – Med ordet pedagog avser vi förskollärare och barnskötare. Vi har valt att inte skilja på yrkesgrupperna då vi anser att både förskollärare och barnskötare ingår i en gemensam verksamhet där samlingar förekommer i den dagliga verksamheten. Vi kommer alltså att enbart använda oss av ordet *pedagog*.

2.5 Disposition

Inledning – I inledning får läsaren en kort presentation av varför vi valt att rikta arbetet mot förskola samt varför vi valt ämne.

Problemformulering – Här presenterar vi en bakgrund som lett fram till syftet med vårt arbete. Vi har också beskrivit avgränsningar för studien och förklarat vanligt förekommande begrepp.

Teoriansknytning – Vi redogör här för vår teoriförankring och redovisar litteratur vi finner relevant för vår studie.

Litteraturgenomgång – Här presenterar vi tidigare forskning och relevant litteratur. Vi beskriver också samlingens roll i förskolan i ett historiskt perspektiv.

Metod – I metoden förklarar vi vilka metoder och redskap vi använt för att genomföra vår undersökning. Vi beskriver vårt genomförande och redogör för hur vi analyserat vårt insamlade material.

Resultat – Här redovisar vi pedagogernas utsagor och resultatet av våra deltagande observationer. Vi redovisar även pedagogernas åsikter om samlingens plats i läroplanen.

Diskussion – I diskussion kommer vi att diskutera resultatet i relation till vårt syfte, tidigare forskning och litteratur samt lyfta fram likheter och skillnader mellan dagens samling och traditionell samling. Därefter kommer våra slutkommentarer.

3. Teorianknytning

Under denna rubrik kommer vi att beskriva vår teorianknytning där vi lyfter fram centrala delar och begrepp; mediering, appropriering och situerat lärande.

3.1 Teorianknytning

Vi har valt att utgå ifrån ett sociokulturellt perspektiv. Detta perspektiv har genomsyrat vår lärarutbildning och vi finner att den är relevant för studien vi har gjort. Enligt Säljö (i Lundgren, Säljö, Liberg, 2010:183) har den sociokulturella traditionen sitt ursprung i Lev S Vygotskij arbeten om språk, utveckling och lärande. Inom ett sociokulturellt perspektiv är dialog, kommunikation och socialt samspel bärande delar för lärande. Detta perspektiv på lärande har satt sin prägel i förskolans och skolans nya läroplaner (Lundgren et. al., 2010:193). Vi kommer nedan att presentera centrala delar och begrepp i såväl ett konstruktivistiskt som ett sociokulturellt perspektiv som vi finner relevanta för studien. En kort beskrivning av Piagets stadietänkande finner vi relevant då det i skolväsendet finns spår av detta slags tänkande.

3.1.1 Sociokulturellt perspektiv

Enligt Säljö (i Lundgren et. al., 2010:137–195) har många olika perspektiv och teorier speglat Sveriges skola genom historien, bland annat Piagets så kallade konstruktivistiska kunskapssyn. Säljö menar att den kunskapssyn som beskrivs av Piaget inte tar hänsyn till olika kulturer och samhällen och dess kunskapsbaser. Säljö menar vidare att dagens samhälle har blivit allt mer globaliserat och därmed måste ta hänsyn till de kunskapskillnader som finns i en kulturell mångfald. Säljö (i Lundgren et. al., 2010:137–195) menar att, för Piaget är individen och dess självstyrda undersökande arbetssätt centralt i undervisning vilket också innebär att eleven tar till sig kunskap när den är mogen för det. Säljö (i Lundgren et. al., 2010:170) hävdar att Piaget visar en mognadsteori för synen på barns utveckling, vilket innebär att barnens tankar måste vara i ”rätt” stadium för att lärande ska ske. Detta ledde till en syn om att undervisning bör anpassas till barnets nivå (Lundgren et. al., 2010:137–195).

Säljö (i Lundgren et. al., 2010:192–193) menar att vi frångått detta synsätt och under 80- och 90-talen återuppväcktes intresset av det sociokulturella perspektivet och dess användning och tillämpning i skola och förskola. I Sverige har detta ökat genom bland annat Roger Säljö (i Lundgren et. al., 2010). Säljö (i Lundgren et. al., 2010:193) menar vidare att de utredningar som görs inför läroplansreformerna 1994 och senare är klart påverkade av ett sociokulturellt perspektiv. Detta innebär ett paradigmskifte för synen på kunskap, inläring och utveckling. Istället för att som Piaget se lärandet som individuellt ser man ur ett sociokulturellt perspektiv till kollektivet. Enligt Davidsson (i Carlgren, 1999:71) sker lärandet i interaktion med vår omgivning och ur ett sociokulturellt perspektiv ligger inte ansvaret för lärande enbart hos individen utan är ett kollektivt ansvar.

Den största skillnaden mellan Piaget och Vygotskijs syn på lärande var, enligt Säljö (i Lundgren et. al., 2010), att Piaget såg tänkandet och språket som två skilda företeelser medan Vygotskij hävdade att vi inte kan skilja på tänkande och språk (Lundgren et. al., 2010:137–195). För Piaget utvecklas vårt tänkande först och språket är något som följer med medan Vygotskij (Säljö i Lundgren et. al., 2010) säger att genom kommunikation formas vi som tänkande varelser. Som barn erövrar vi språket i samspel med andra människor som finns i vår omgivning och i denna kommunikation tar vi till oss särskilda sätt att se omvärlden. Språket blir på så sätt vår viktigaste artefakt för lärande och utveckling.

3.1.2 Begreppet Mediering

Enligt Vygotskij (beskriven i Lundgren et. al., 2010:185) använder vi redskap samt verktyg för att förstå och organisera vår omvärld. Detta kallar han för mediering. Vygotskij skiljer här på språkliga redskap, som är intellektuella eller mentala, och materiella redskap, som är fysiska. Dock finns motsättningar mot att dela upp dessa redskap, istället menar han att intellektuella och fysiska redskap förekommer tillsammans och är beroende av varandra, den allmänna termen är kulturella redskap. Han menar att vi använder oss av språkliga redskap¹ för att förstå, organisera och agera i vår omvärld. Det talande och skrivna språket är det viktigaste medierande redskapet vi har, dock finns också kompletterande medierande redskap, alltså andra uttrycksformer så som bild, kroppsspråk och teckenspråk. Samspelet mellan dessa ger oss ytterligare resurser i vår kommunikation och gör att vi kan tolka och förstå vår omvärld (Lundgren et. al., 2010:185–189).

3.1.3 Begreppet Appropriera

Appropriering används inom en sociokulturell tradition för att beskriva och förstå lärande. Enligt Vygotskij (i Lundgren et. al., 2010:190) är barn beroende av stöd och hjälp med att begreppsliggöra sin omvärld. Då får barn en möjlighet att appropriera kunskaper i olika slags situationer utifrån sina erfarenheter. Vygotskij menar vidare att vi tänker via språkliga redskap men begreppen, gester, tonfall vi möter i interaktion med vår omgivning är medierande verktyg som uppkommit inom en viss kulturell gemenskap. Hur vi tolkar dessa begrepp är beroende av i vilken kontext, sammanhang, vi ingår i. I denna gemenskap möter vi språkliga uttryck och begrepp över allt som lär oss att förstå de sociala samspel och koder som gäller i den givna situationen. Den som finner sig inom vid detta givna sammanhang, kontext, finner det också naturligt att använd dessa begrepp och uttryck. Detta kallar Vygotskij för appropriering dvs. de kulturella redskapen, det talande språket samt fysiska artefakter, i ens omgivning har blivit bekanta för oss och vi vet hur vi ska använda dem (Lundgren et. al., 2010:190–191).

3.1.4 Begreppet Situerat lärande

I ett sociokulturellt perspektiv är lärandet kontextberoende och kan inte tas ur sitt sammanhang – lärandet är så kallat situerat (Lundgren et. al., 2010). Dysthe (2003:173) menar, i sin tolkning av Vygotskij, att varje tillfälle där barn approprierar kunskap är beroende av var barnet befinner sig och vilka värderingar och normer som styr samhället. Hundeide (2003:5) menar att barn beger sig ut på en kulturell resa i ett landskap som har flera vägar än ett till lärande. Det sociala sammanhanget är integrerat i själva lärandet. Dysthe (2003:44) menar vidare att lärandet måste vara socialt då kunskapen är distribuerad alltså uppdelad bland de personer samt kulturella redskap i en grupp. Dessa bildar en helhet där individen får möjlighet att erövra nya erfarenheter.

Som vi tidigare nämnt, anser Vygotskij (beskriven i Lundgren et. al., 2010) att barn är beroende av stöd och hjälp med att förstå sin omvärld, detta menar han sker med hjälp av kamrater med andra erfarenheter än du själv har. Vygotskij myntade begreppet *den närmaste proximala utvecklingszonen*. Detta innebär att barn lär sig av kunnigare personer genom att iaktta samt omvandla de nya kunskaperna till sina egna. Barnet klarar av något med stöd av någon mer kunnig i dag men kan klara av utgiften själv nästa dag. Vygotskij (1995) menar att människan återskapar och införlivar tidigare minnen i nya situationer. Erfarenheter tagna från en situation kombineras med minnen och skapar därför olika intryck för varje individ. Lärandet sker ständigt oavsett om människan är medveten om de erfarenheter som gjort nya

¹ Språkliga redskap förklaras som ett flexibelt teckensystem, a sign system (Lundgren, Säljö, Liberg, 2010:188)

intryck eller som lagt sig som ett slumrande minne. Ur dessa erfarenheter kan vi skapa något nytt alltså är vi kreativa varelser (Vygotskij, 1995:17–22). Vygotskij (1995:17–22) menar att vi kombinerar de gamla minnen med nya erfarenheter och skapar nya situationer. Han menar vidare att ju mer erfarenheter och upplevelser en människa har ju rikare fantasi får hon.

4. Litteraturgenomgång

Här presenterar vi olika *definitioner av ordet samling*. Davidsson (2000:8) menar att samlingen är ett område det inte forskats så mycket om och att Lena Rubenstein Reich är den enda som har berört samlingens helhet. Lena Rubenstein Reich är ledande inom forskning om samlingen. Även Britta Olofsson (2010) reflekterar över vad en, för barnen, meningsfull samling är. Utöver detta finns några få studier samt rapporter som behandlar samlingens olika delar. I detta avsnitt kommer vi även att beskriva *hur samlingen ser ut idag och hur samlingen har sett ut*. Därefter avslutar vi med *samlingens plats i styrdokumentet*.

4.1 Samling enligt Nationalencyklopedin

Ordet **samling**² (sam`ling) har flera olika betydelser exempelvis att ofta komma tillsammans för att diskutera eller förbereda något .

Enligt nationalencyklopedin definieras **morgonsamling**³ som *tidigare morgonbön, benämning som infördes 1958 för att markera att man breddade innehållet i skolans s.k. morgonböner från att ha varit en kristen andakt till att även innefatta inslag från kultur och samhällsliv. Seden att utforma morgonsamlingen som en kristen andakt bibehölls dock in på 1960-talet. I 1965 års läroplan för gymnasieskolan infördes begreppet gemensam samling. I dag är traditionen med morgonsamling så gott som bortlagd i den allmänna skolan, men morgonbön förekommer i de fristående kristna skolorna.*

En **gemensam samling** *anordnas i grundskolan och i gymnasieskolan i den ordning och till det antal rektor bestämmer. Det finns inga generella bestämmelser om att sådan gemensam samling ska förekomma. Inom förskolan förekommer gemensam samling, ofta benämnd enbart "samling", då hela barngruppen samlas för gemensamma pedagogiska aktiviteter (Nationalencyklopedin⁴).*

4.2 Samling i förskolan

Rubinstein Reich (1996:8) definierar samling på följande sätt:

med samling avses när en grupp barn och vuxna i förskolan sitter samlade, ofta i cirkel, och har gemensamma aktiviteter under ledning av en eller flera vuxna. Den är ett regelbundet återkommande moment i förskoleverksamheten och hålles på en bestämd plats och en bestämd tid. (Rubinstein Reich 1996:8)

Vi finner även en snarlik definition av Walch (1987) som anser att samling är en inplanerad och vuxenledd aktivitet där pedagogen förklarar, berör eller följer upp ett bestämt ämne. Dock tillägger han att samlingen är tidsbegränsad och är en pedagogisk aktivitet. Enligt Rubinstein Reich (1996:50) är också samlingen något konkret som tydligt visar att pedagogen faktiskt gör något påtagligt, en legitimering av yrket.

Davidsson (2000) talar i sin rapport också om samlingen som en symbol för interaktion mellan förskola och förskoleklass. Rubinstein Reich (1996:49) menar att samlingar kan användas som skolförberedande på flera olika sätt. Hon menar vidare att förskolan inte ska

² Nationalencyklopedin: samling - http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sve/samling?i_h_word=samling, 2011-12-28

³ Nationalencyklopedin: morgonsamling - <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/morgonsamling>, 2011-12-28

⁴ Nationalencyklopedin: gemensam samling - <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/gemensam-samling>, 2011-12-28

bedriva undervisning men har en relation till skolan, då hon anser att namnet förskola underförstått är skolförberedande, före skolan (Rubinstein Reich, 1996:49). Förskolans relation till skolan är också en av de tre faktorer som Rubinstein Reich (1996:49) menar påverkar förskolans arbetsform och organisation. De två övriga faktorerna är pedagogisk tradition och rådande samhällsideologi (1996:49).

4.3 Samlingens form

Rubinstein Reich (1996:8) menar att vi sitter i cirkel för att det arbetssättet är det mest demokratiska att använda i sammanhanget. Deltagarna kan se varandra och alla är i centrum (Rubinstein Reich, 1996:8). Morsing Berglund (1994:118, 158, 195) menar att samlingens form, en cirkel där alla barn sitter samlade, ger upphov till att behandla olika ämnen. Syftet med detta är då att lära barnen att lyssna och räcka upp handen inför förskoleklassens stillasittande. Även Rubinstein Reich (1996:9) menar att samlingen är en del i ett barns socialisation och att i samlingen ska barn lära sig att fungera på ett sätt som accepteras i skolan.

I samlingen ingår varje individ i ett större kollektiv vilket innebär att barnen måste underordna sig de regler som finns inom kollektivet. Att ingå i ett kollektiv innebär också att följa sociala samspelets komplexa regler och krav (Rubinstein Reich, 1996:54). Ur en skolförberedande synpunkt används samlingen i förskolan för att barnen ska lära sig fungera på det sätt som krävs av dem i skolan. Detta innefattar moment som att vänta på sin tur, motta instruktioner i grupp och att göra sig synlig i gruppen (Rubinstein Reich, 1996:9–10). Hundeide (2003) menar att barn förväntas bemästra situationer som uppstår i ett givet sammanhang, så som förskoleklassen. Vidare menar hon att genom att barn får uppleva vardagliga rutiner utvecklar barnet ett system av förväntningar på vad som ska ske i en given tidpunkt. Om barnen återkommande får uppleva rutiner och förväntningar kan barnen vägledas att förstå vad som förväntas av dem själva och sin omgivning (Hundeide, 2003:51,55). Hundeide (2003) menar att barn lär sig vad den givna kontexten förväntas av dem själva, av andra i sin omgivning och den fysiska miljön som finns runt omkring dem.

Både Rubinstein Reich (1996:13) och Walch (1987) är ense om att samlingarna oftast sker mellan kl 9-10 och bör ses som en ritual eller rutin. Denna rutin eller ritual stärker gruppkänslan och kan skapa en trygghet menar Rubenstein Reich (1996:52), då det handlar om att sammanfoga och strukturera dagen, det som har hänt och det som ska hända, genom det gemensamma och det välbekanta. Enligt Olofsson (2010:39) bör man inte ha för strikta rutiner i en samling då detta tröttar ut barn och motverkar den trygghet pedagoger ofta eftersträvar i en samling. Walch (1987:88) menar också att samlingen fyller olika funktioner och användes på olika sätt. Han talar då om att samlingen också brukar ske i väntan på lunchen. Rubinstein Reich (1996:14) instämmer och menar att samlingen kan ses ur olika perspektiv då samlingen kan vara en miljö för att förmedla kunskap, ett tillfälle där alla får vara samlade och gemenskapen stärks samt skolförberedande.

4.3.1 Vanligt förekommande moment i samlingen

Namnupprop

Rubenstein Reich menar att ett ständigt återkommande moment i de flesta samlingar är just namnuppropet. De kan ske på olika sätt, exempelvis genom foto på barn eller att sjunga en namnsång. Detta moment sker oftast för att barnen ska bli sedda och bekräftade (Rubinstein Reich, 1996:17)

Sång

Enligt Moberg (i Sandels & Moberg, 1947:86) ska varje samling innehålla en sång, en vacker sång som valts med omtanke. Rubinstein Reich (1996:18) säger att man oftast sjunger i samlingen för att barnen ska få uppleva att ha roligt och gemenskap genom att sjunga tillsammans.

Almanacka

Enligt Moberg (i Sandels & Moberg, 1947) ger detta moment upphov till samtal om dagens namn och måndag vilket i sin tur leder till att följa årstidernas utveckling. Rubinstein Reich (1996:17) beskriver detta moment som en ritual då hon anser att syftet med almanacka inte är lära barnen datum utan kan ses som en tidig socialisering, av vad som förväntas av barnen, tidsmässigt.

4.4 Samling i ett historiskt perspektiv

Dagens samling tar sitt ursprung i Friedrich Fröbels (1782-1852) pedagogik enligt Rubenstein Reich (1996:29). Fröbels grundtankar var att den yttre naturen och människans inre var sammanlänkat och därav skulle vi ofta vara ute i naturen. Cirkeln hade en stor betydelse för Fröbel då den symboliserar oändlighetsbegreppet och att sitta i ring bidrog till den sociala samhörigheten (Rubinstein Reich, 1996:29–30). Enligt Rubinstein Reich (1996:29–30) betonad Fröbel utveckling och själ, därför skulle en samling också innehålla rörelselekar. Under hans livstid fick hans tankar och idéer inte något större genombrott och istället är det hans efterföljare som har konkretiserat hans tankar och idéer om förskolans pedagogik. I Sverige har detta främst skett genom systrarna Ellen och Maria Moberg som båda var skolade i Fröbels pedagogik (Rubinsten Reich, 1996:33).

I Sverige öppnades den första folkbarträdgård⁵ 1904 av systrarna Ellen och Maria Moberg. I och med deras uppstart av folkbarträdgården förde de in samling som ett återkommande moment i den dagliga verksamheten.

Enligt Moberg (i Sandels & Moberg, 1947:83–86) bör samlingen alltid ske på samma plats, en plats som ska vara tilltalande för barnen, gärna med någon växt och i anslutning till ett piano. Hon menar vidare att barnen, när de anländer till barträdgården, *är fyllda av verksamhetsbegär och bör få tillfälle att ge det utlopp*. Därför bör också samlingen ske efter en stunds fri lek då ledaren noterar att barnen behöver avspänning. Barnen får i samlingen öva sig på att sitta still och lyssna till sina kamrater, pianot och pedagogen. Det är nödvändigt att åstadkomma total tystnad innan samlingen ska börja. I samlingen ska barnen få möjlighet till att dela med sig av sina funderingar och få hjälp med att reda ut begrepp.

På grund av sekulariseringen, dvs. staten baserar inte sina lagar i någon religion, övergick morgonbön i tidigare småbarnskolans läroplan till att bli samlingsstund i barträdgårdsplanen enligt Vallberg Roth (2002).

Blir det bara ett tanklöst, slentrianmässigt rabblande är det hela meningslöst, för att inte säga vanhelgande; i så fall är det bättre att helt avstå från det religiösa innehållet (Sandels & Moberg 1947:84)

⁵Tidigare funnits skillnader mellan barnkrubban, där främst barnpassning ägde rum och folkbarträdgården med rötter i kindergarten där pedagogisk verksamhet bedrevs (Davidsson, 2000)

Maria Moberg ansåg att meningen var delad angående morgonbön och att det var pedagogers egen uppfostran och uppfattning som var avgörande för det religiösa innehållet i samlingen (Sandels & Moberg, 1947:84)

4.5 Samlingens plats i styrdokument

Vi kommer under denna rubrik ge en övergripande beskrivning av utvecklingen av samlingens omnämning i styrdokument genom historien, vilket leder till en presentation av dagens läroplaner.

4.5.1 Guds läroplan från mitten av 1800-talet till slutet av 1800-talet

Skolan skulle fostra barn till en kristen tro och massundervisning förekom. Detta skulle medföra god disciplin och lydnad. I Småbarnsskolans plan från 1861 kan vi se att bön, psalm och bibelspråk är dagligen återkommande moment i verksamheten. Barnen skulle samlas klockan 9.00 och, enligt Vallberg Roth (2002), då vara rena och kammade.

4.5.2 Det Goda hemmets läroplan från slutet av 1800 talet till ca 1940

På dagordningen för denna eran står att fostra barn till arbetsnyttiga människor. Massundervisning försvann och barngruppen skulle vara ca 30 barn. Fokus låg på hem- och naturnära sysselsättningar då hemmen behöver avlastning, vilket innebär att de pedagogiska aktiviteterna skulle förbereda barn för ett jordbrukarsamhälle. I det *Goda hemmets läroplan 1909* kan vi se spår av att barn samlas för morgonbön varje morgon. Det är nu, menar Vallberg Roth (2002), som sekulariseringen har medfört ändringar i verksamhetens läroplan. Tidigare andaktsstunder blir till samlingsstund med inslag av berättelser och sagor.

4.5.3 Folkhemmets socialpsykologiska läroplan ca 1950-1980

Centralt för denna era var att frångå religiöst- och ickereligiöst innehåll till förmån för åskådningsfrågor. Barn ska tränas i att vara självständiga individer genom samtal och rutiner i vardagen, detta betonas redan under 50- och 60 talet i och med att Råd och anvisningar från socialstyrelsen kom.

I dokumentet *Råd och anvisningar i socialvårdsfrågor* från Socialstyrelsen som kom 1959 (SOU 1959:114) anser man att barn har ett stort behov av rutinmässig dagsrytm. Vidare påpekar de att det bör finnas en samlingsstund direkt efter en stunds fri lek. Estetiska ämnen så som sång och musik samt samtal i grupp förespråkades i samlingarna och målet var att forma en strukturerad barngrupp. Man ansåg att språkutvecklingen gynnades genom samtal i grupp och därmed skulle också barnen få utrymme och tid för diskussion (Råd och anvisningar, SOU 1959:114; Rubenstein Reich, 1996).

Självständighetsträning var också en viktig del och barnen skulle lära sig att exempelvis klä på och klä av sig själva. Man talade nu också om att barnen skulle känna ansvar för verksamheter och aktiviteter där vuxna och barn samarbetade. Man hade alltså en grupporienterad syn men ansåg att individen skulle vara självständig och socialt anpassad på samma gång. Detta kom senare att förändras i och med Barnstugeutredningen (BU) som kritiserade den grupporienterade synen på lärande (SOU 1972:26 och 1972:27).

Enligt BU skulle ett dialogpedagogiskt arbetssätt användas, som enbart riktade sig mot individen och dess utveckling. Detta medförde en negativ syn på samlingen i storgrupp. Man förespråkade istället sammankomster i små grupper då man befarade att samtal i storgrupp hämmade barns språkutveckling. Dock var det inte många som tog fasta på den sorts pedagogik och samlingen fortsatte att finnas kvar i verksamheterna. Man bytte emellertid ut

begreppet samling till möten eller stormöten men innehållet var detsamma (Rubenstein Reich, 1996:41–42). Walch (1987:88) menar att en av anledningarna till att man bytte ut begreppet var för att komma ifrån eventuell kritik, men också säger han, i enlighet med Rubenstein Reich, att innehållet var oförändrat.

4.5.4 Det situerade världsbarnets läroplan från 1981 fram till idag

En viktig brytpunkt för förskolan kom 1981 då socialstyrelsen gav ut rapporten Arbetsplan för förskolan. Här kritiserades alltså BU för att ha försummat gruppen och att satsningen på dialogpedagogiken var ett misslyckande. Rubenstein Reich (1996:44), menar att satsningen inte helt var ett misslyckande då kraven på barnomsorgen ökade genom att utöka antal barn per pedagog vilket medförde att pedagogerna varken fann tid eller resurser för att ha ett individanpassat arbetssätt.

I ett pedagogiskt program för förskolan från 1987 förespråkas återigen en gemensam samlingsstund med mål att se gruppen som helhet, skapa en god gemenskap och att barnen ska lära av varandra. Enligt detta pedagogiska program ska samlingen ses som en lärandesituation där pedagoger och barn ges möjlighet till information samt att kunna diskutera regler och normer som gäller för verksamheten. En sådan samling bör äga rum varje dag och bör behandla faktakunskaper såväl som att träna barnens olika färdigheter och förmågor. Man framhåller också vikten av att samlingen ska vara tydligt planerad med ett konkret syfte.

4.5.5 Läroplan för förskolan 1998 (Lpfö98)

Dagens förskola står under Skolverket som i sin tur verkar inom utbildningsdepartementet vilket innebär att förskolan sedan 1998 också lyder under skollagen. Nu gäller inte längre rekommendationerna om hur vi bör arbeta från socialstyrelsen, då dagens förskola endast har strävansmål och riktlinjer. Hur vi sedan väljer att nå dessa mål är upp till varje enskild förskola (Skolverket, 2007). I Lpfö98 nämns inte ordet samling, då läroplanen inte ska fungera som metodbok för pedagogerna (Olofsson, 2010:68). Läroplanen har en grupporienterad syn där gemenskap och trygghet tydligt framhävs genom olika strävansmål. Samtidigt är det av största vikt att se individen i gruppen som självständig och ansvarstagande (Olofsson, 2010; Rubenstein Reich, 1996).

Olofsson (2010:68–69) påpekar att läroplanen ger förord åt ett temainriktat arbetssätt där barnen har möjlighet att söka och erövra kunskaper. Vidare anser hon att barnen i ett temainriktat arbetssätt också får möjlighet att lära genom lek, socialt samspel samt diskussioner och reflektioner (Olofsson, 2010).

4.5.6 Läroplan för förskolan 1998 reviderad 2010 (Lpfö98 rev. 2010)

Förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande (Lpfö98 rev. 2010:7) och samtidigt att barn på sikt kan tillägna sig det kunskaper som utgör den gemensamma referensram som alla i samhället behöver (Lpfö98 rev.2010:8). Strävansmål är individualiserade men talar ideligen om att lärande bör ske i grupp och gemenskap ska i fokus. Barn ska få en möjlighet att ta ansvar för gemensamma regler och fungera enskilt samt i grupp. Dokumentation om barns utveckling har förtydligats samt att strävansmålen förespråkar barns delaktighet och inflytande i verksamheten (Lpfö98 rev. 2010).

Olofsson (2010:10) konstaterar att läroplanen är ett måldokument som efterfrågar barns delaktighet och inflytande i verksamheten men att förutom temainriktat arbetssätt finns inga metoder som riktlinjer. Vidare menar Olofsson att personalbrist, ovilja att ta en pedagogisk

diskussion i överlag av samhället samt brist av litteratur om samlingens roll i förskolan, har bidragit till att samlingen inte förändrats något nämnvärt genom tiderna. Olofsson påpekar att samlingen som metod är av största vikt för att införa demokrati samt inflytande i verksamheten. Hon anser att det finns en del av de gamla samlingsmetoderna som bör bevaras men att en förändring av samlingen behövs för att uppnå intentionerna i läroplanen (Olofsson, 2010:10).

5. Metod

I detta avsnitt presenterar vi de metoder som använts i denna studie. Syftet och frågeställningarna har legat som grund för de metoder vi valt att använda oss av. Vi kommer att presentera metodbeskrivningen under följande rubriker: *Kvalitativ metod, Urval, Datainsamling, Genomförande, Analysmetod, Tillförlitlighet* och *Etiska principer*.

5.1 Kvalitativ forskning

Utifrån syftet och frågeställningarna har vi valt att inta ett kvalitativt synsätt som har sin grund i humanistiska vetenskapen. Enligt Stukat (2005:32) vill man med ett kvalitativt synsätt karakterisera något. Han menar vidare att det grundläggande syftet är att tolka och förstå resultaten, inte att generalisera och förklara. Stukat (2005:62) menar att det i en kvalitativ studie inte blir intressant att redogöra för hur många som säger vad utan att man istället redovisar särskilda mönster eller variationer man finner intressanta. I vår studie har vi inte valt att lägga fokus på hur många pedagoger som använder samling utan vad, när och varför pedagoger säger att de använder samling.

För att få ett resultat som är förenligt med vårt syfte väljer vi bort de kvantitativa metoderna. Då vi anser att kvantitativa metoder enbart skulle ge ett resultat av hur många pedagoger som använder samling. Vi vill undersöka vad, när och varför och detta kräver ett kvalitativt synsätt för att urskilja uppfattningar om samlingens förekomst i förskolan.

En variant av det kvalitativa angreppssättet är fenomenografien (Stukat, 2005:33) som fördes fram som en motreaktion till den positivistiska inlärningsforskningen. Istället för att fokusera på hur mycket man lär sig riktar sig fenomenografien mot vad och hur man lär sig samt att beskriva variationer av människors olika uppfattning om ett fenomen eller företeelse (Stukat, 2005:33). Då vi söker en djupare förståelse om företeelsen samling i förskolans verksamhet kan vi närma oss detta genom kvalitativa metoder. Vi har valt intervjuer samt observationer för att kunna närma oss ett resultat om vad som utmärker användandet av samling samt hur det ter sig i förskolans verksamhet.

5.2 Urval

I vår undersökning har vi valt att göra ett strategiskt urval. Enligt Stukat (2011:62) innebär strategiskt urval att man väljer sin undersökningsgrupp utifrån sina egna uppfattningar om att informanterna har kunskap eller kännedom om det man vill undersöka. Då vi ville urskilja pedagogers olika uppfattningar om samling begränsade vi undersökningen till förskolor som vi sedan tidigare visste använder sig av samling. I vårt strategiska urval har vi valt att genomföra studien på förskolor som vi under vår lärarutbildning besökt eller kommit i kontakt med på annat sätt. I och med vårt strategiska urval är vi medvetna om att resultaten inte heller går att generalisera.

Vi har genomfört vår studie på två förskolor i Västra Götalands län. Vår ambition var att intervjua åtta pedagoger och observera minst fyra av verksamheternas samlingar. Vi delade upp arbetet på det för oss mest effektiva arbetssättet vilket var att intervjua fyra pedagoger var. Detta för att studien är tidsbegränsad och för att vi av tidigare erfarenhet vet att verksamheterna inte alltid har möjlighet att avsätta personal för intervjuer. På grund av sjukdom fick vi ett bortfall och intervjuade sammanlagt sju pedagoger. Vi finner att antalet tillfrågade var tillräckligt stort för studien och gav oss mycket underlag. Vi antar att detta bortfall inte påverkar vårt resultat då bortfallet är relativt litet. Dock kan vi inte utesluta att viktig information eller ytterligare variationer på uppfattningar gått förlorade.

Nedan redogör vi för insamlat underlag från förskolorna vi besökt. Namnen på förskolorna är fingerade för att skydda deltagarnas identitet.

5.2.1 Förskolan Solen

På denna förskola finns tre avdelningar med barn i åldrarna 1-5 år. Förskolan är mångkulturell och ligger i en förort till en storstad. På avdelning Röd arbetar en förskollärare och en barnskötare, där finns nio barn i åldrarna 1-5 år. Här sker samlingar dagligen före lunch. Pedagogerna roterar i schema och turas om att ha samlingar. På avdelning Gul arbetar tre förskollärare och två stödpersoner. Avdelning Gul är en storbarnsavdelning och där finns barn i åldrarna 3-5 år. Det finns 24 barn på avdelningen. Här sker morgonsamlingar dagligen.

5.2.2 Förskolan Havet

På denna förskola finns sex avdelningar där de flesta barn är 1-2 år och en avdelning har barn i åldrarna 3-5 år. Förskolan är mångkulturell och ligger i en förort till en storstad. Avdelning Snäckan är en småbarnsavdelning och där finns barn i åldrarna 1-2 år. Där finns också två förskolpedagoger och en barnskötare. På avdelningen snäckan har man ambitioner att dagligen ha en samling före lunch. Pedagogerna delar ofta upp barnen inför samlingarna och turas om att ha de olika grupperna. Samlingar i helgrupp har pedagogerna gemensamt ansvar för. På avdelning Sjöstjärnan arbetar två förskolpedagoger och en barnskötare. Denna avdelning är också en småbarnsavdelning med barn i åldrarna 1-2 år. Även här har man ambitioner att dagligen ha en samling före lunch men också en samling i samband med att barnen äter frukt på förmiddagen. Pedagogerna har gemensamt ansvar för samlingarna.

5.3 Datainsamlingsmetoder

Vi har valt att använda oss av två olika undersökningsmetoder, intervjuer samt observationer i vår studie. Dessa metoder anser vi ger oss ett resultat till våra frågeställningar. I detta avsnitt presenterar vi följande: Semistrukturerade intervjuer, deltagande observationer, genomförande av intervjuer, genomförande av observationer och analysmetod.

5.3.1 Semistrukturerade intervjuer

Vi valde att genomföra semistrukturerade intervjuer i vår studie. Denna metod är anpassningsbar och interaktionen mellan den som frågar och den som tillfrågas tas tillvara på (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2007: Stukát, 2005). Oftast ställs frågor med hjälp av ett antal huvudfrågor. Dessa ställs till alla tillfrågade och är förutbestämda. Intervjufrågorna följer inte en fast ordningslista utan ställs när den som frågar anser att tillfälle finns (Stukát 2005:39). Utifrån våra frågeställningar diskuterade vi vilka frågor vi skulle ha som underlag i intervjuerna (se bilaga1).

Esaiasson et. al. (2007:298) talar om att frågorna bör vara lätta att förstå och inte innehålla akademiska ord som kan göra frågan onödigt svår att förstå. Stukát (2005:38–39) instämmer och menar också att intervjuaren under semistrukturerade intervjuer har möjlighet att anpassa eller förtydliga frågorna. Detta hade vi i åtanke under utformningen av frågorna och efter diskussion med handledare valde vi att välja bort ord som socialisering och internalisering från intervjufrågorna. Detta för att sådana ord kunde komplicera förståelsen av frågorna. Esaiasson et. al. (2007:273) och Stukát (2005:38–39) påpekar att man för att utforma bra intervjufrågor bör pröva frågorna på sig själv eller be någon annan att läsa dem innan man ställer frågorna till personerna som ska tillfrågas. Våra frågor diskuterades med vår handledare, utnämnd för denna studie, och vi ansåg att de besvarade syftet och var inte av ledande art.

5.3.2 Deltagande observationer

Vi valde att använda oss av deltagande observationer. Fördelen, enligt Stukát (2005:51), med deltagande observationer är att man får en bild av deltagarnas erfarenheter samt värderingar i konkreta situationer som inte framkommer i intervjuvären. På detta sätt kan man få en vidare bild av situationen i sig genom utsagd kunskap dvs. det som tas förgivet av deltagarna och kanske inte nämns i intervjuerna (Esaiasson et. al., 2007:344: Stukát, 2005:51). Esaiasson et. al. (2007:344) menar att observationer är en lämplig metod då man som forskare vill studera strukturer att definiera med ord. Han menar vidare att det också är en lämplig metod för att se skillnader i vad människor säger att dem gör och sedan vad dem gör. Han talar då också om att man som observatör inte ska lägga värderingar eller tolka det som sker då observatören inte vet vilka intentioner eller tolkningar observationsobjektet ifråga har (Esaiasson et. al. 2007:344–345).

Nackdelen med denna metod är att man som observatör går in i situationen som man ska betrakta och förändrar förhållandena i innehållet med sin närvaro. Stukát (2005:51–52) anser att man bör vara medveten om sin roll som observatör i deltagande observationer. Vidare talar han om att man ska ha några fokusfrågor med sig som man uppmärksammar när man registrerar. Dessa bör vara i förväg bestämda. Det underlättar att ha ett objektivt förhållningssätt under observationen. En annan nackdel, menar Stukát (2005:51–52), är att man som observatör kan ha svårt att se förhållandet i fråga som objektivt och som forskare kan bli känslomässigt påverkad av situationen.

Vi ansåg att deltagande observationer var en användbar metod då barnen sedan tidigare är bekanta med oss och kunde bli oroliga om vi enbart satt vi sidan av och inte agerade över huvudtaget. Därför valde vi deltagande observationer där vi skrev fältanteckningar i direkt anslutning till samlingen. Våra fokusfrågor till samlingen var: Var sker samling? Hur utformas samlingen? och När sker samlingen?

5.4 Genomförande

Vi började med att kontakta förskolorna vi skulle genomföra studien på. Vi presenterade syftet med undersökning och tillfrågade åtta pedagoger om de ville delta. Vi förklarade vidare att vi skulle intervjua dem samt observera samlingar i verksamheten. Vi kom tillsammans överens om ett fåtal dagar (tre dagar på respektive förskola) där vi kunde besöka förskolorna och utföra vår undersökning. På grund av tidsbrist ville vi göra fältarbetet effektivt och valde att besöka förskolorna var för sig. Under första dagen på respektive förskola fick pedagogerna ge sitt samtycke genom att skriva under ett samtyckeskrav vi formulerat. Där beskrev vi vårt syfte med studien och om pedagogernas deltagande. Vi var också noga med att framhålla att pedagogerna när som helst kunde avbryta sitt deltagande.

5.4.1 Genomförande av intervjuer

Under de dagar vi var på förskolorna fick pedagogerna själva bestämma när intervjuerna skulle ske och var de ville sitta. Detta för att vi ville anpassa oss efter pedagogerna arbetsschema. Vi har tidigare erfarenheter av intervjuer och är medvetna om att de är tidskrävande och bör ske utan tidspress. Vi lät pedagogerna läsa intervjufrågorna innan intervjuerna skulle starta för att de skulle få en tydligare bild av syftet med intervjuerna. Vi var också noga med att poängtera att vi inte efterfrågade ”rätta” svar utan deras egna uppfattningar om ämnet samling. Vi förklarade även att deras svar är anonyma och kommer hjälpa oss att finna variationer i sammanställningen av resultatet. Detta för att den tillfrågade inte skulle känna sig utsatt av frågorna då vi upplever att framför allt frågorna kring

läroplanen kan uppfattas som känsliga⁶. Flertalet pedagoger ville också läsa frågorna under intervjuerna vilket vi inte ansåg vara något problem.

Vi valde att ha enskilda intervjuer med pedagogerna för att undvika att den intervjuade påverkades av andra pedagogers uppfattningar. Vi ställde inte frågorna i någon särskild ordning, dock började vi intervjun med en öppen fråga som gav möjlighet till flera olika infallsvinklar. Därefter följde vi den tillfrågades svar och ställde resterande frågor i lämplig ordning. Det förekom även att vi ställde uppföljningsfrågor där vi bad den tillfrågade att förtydliga resonemanget. De gånger den tillfrågade svarade på två frågor samtidigt bekräftade vi att de svarat på en fråga vi tänkt ställa, och berättade att vi ville ställa frågan igen för att undvika eventuella bortfall av svar.

Redskap vi använde oss av under intervjuerna var bandspelare samt ett papper där frågorna fanns nedskrivna. Under intervjuerna använde vi oss av frågeformuläret som en checklista för att vara säkra på att alla frågor blev besvarade samt som ett underlag för pedagogerna om de ville se frågorna visuellt. Vi valde bort möjligheten att anteckna med penna och papper för att vi inte skulle hinna anteckna pedagogernas utsagor ordagrant. Vi valde därför att använda oss av en bandspelare och spelade in svaren. Vi ansåg att, med en bandspelare, kunde vi ta till vara på interaktionen mellan oss som intervjuare och den tillfrågade. Vi anser att stämningen blir mer öppen och avslappnad istället för att upplevas som ett förhör av den tillfrågade.

5.4.2 Genomförande av observationer

Inför observationerna formulerade vi tre fokusfrågor vi skulle ha i åtanke under observationerna av samlingarna. Dessa frågor formulerades utifrån våra frågeställningar och kom att bli: *Var sker samlingen? Hur utformas samlingen?* och *När sker samlingen?* Då vi valde att ha deltagande observationer deltog vi aktivt i samlingarna och skrev fältanteckningar direkt efter att samlingen var genomförd. Vi förklarade för pedagogerna varför vi ville observera samlingarna för att syftet inte skulle vara dolt för dem. Vi valde att vara aktiva i samlingarna då vi ansåg att barnen kunde uppleva det förvirrande om vi enbart satt vid sidan av och antecknade. Vi anser att vårt deltagande i samlingarna inte skulle påverka vårt resultat något nämnvärt då vi inte ämnade undersöka innehållet i samlingarna utan utformningen av samlingarna. Dock var vi också medvetna om att vi senare i resultatet inte kunde distansera oss helt gällande känslor och eventuella förändrade förhållanden i samlingarna.

Vi valde att inte videofilma eller ljudinspela samlingarna då vi ansåg att detta skulle vara irrelevant. Det skulle enbart ge oss material gällande samlingens innehåll vilket inte var vårt syfte med observationerna. Vi ansåg att deltagande observationer och fältanteckningar var tillräckliga för att få ett resultat.

5.5 Analysmetod

Enligt Stukát (2005:63) kan transkribering och bearbetning av materialet från semistrukturerade intervjuer vara arbetsamt och tidskrävande då forskare söker variationer av människors uppfattningar för att sedan kunna kategorisera dem. Detta fick vi främst uppleva efter att ha transkriberat intervjuerna och påbörjat bearbetningen av råmaterialet. I enlighet med en fenomenografisk ansats och i relation till våra frågeställningar, urskiljde vi variationer i pedagogernas utsagor för att senare kategorisera dem. Vi insåg redan i början av arbetet att materialet kunde kategoriseras på flera olika sätt, vilket vi också gjorde. Detta medförde att vi

⁶ Vi anser att frågorna kan upplevas som ifrågasättande av deras profession.

noggrant och flertalet gånger studerat vårt empiriska material vilket enligt Stukát (2005:41) bör göras för att resultatet inte ska bli av en ytlig sort.

Utifrån det har vi sedan valt att presentera materialet med hjälp av de kategorier vi fann mest relevanta i relation till vårt syfte och våra frågeställningar. Vi har sökt likheter och skillnader i pedagogernas utsagor för att finna mönster och variationer som sedan lett fram till kategorier. Vi är väl medvetna om att våra egna värderingar, tolkningar och förförståelse spelar en stor roll i analysen av materialet.

Vad gäller redovisningen av vårt observationsmaterial har vi valt att, i resultatet, utförligt beskriva observationerna av samlingarna enskilt. Detta för att ge läsaren en tydlig och konkret bild av det vi upplevde. Vi har analyserat observationerna och även här kunnat urskilja variationer och mönster i samlingarnas utformning och moment. Vi kan inte utesluta att tidpunkten på året missvisar pedagogernas val av att sjunga med barnen, då de berättade att de övade luciasånger inför kommande luciafirande.

5.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Enligt Stukát (2005:125) är reliabiliteten baserad på kvaliteten av mätinstrumenten en forskare använder i sin undersökning. Det finns risk för att felfaktorer minskar reliabiliteten. Vidare menar Stukat att i kvalitativa undersökningar är de vanligast förekommande felfaktorerna feltolkningar av frågor hos de tillfrågade eller feltolkningar av svar hos bedömare. Även gissningseffekten och dagsformen hos de tillfrågade avgör kvalitén på en undersökning (Stukát 2005:126). I vår undersökning använde vi som mätinstrument semistrukturerade intervjuer. Genom att pedagogerna fick läsa frågorna först för att få tid för eftertanke och ha frågeformuläret framför sig anser vi att feltolkningar i möjligaste mån minimerats. Vidare upprepade vi frågor som de tidigare besvarat under intervjun för att undvika feltolkningar när vi senare skulle analysera svaren. Vi var medvetna om att vissa frågor kunde uppfattas som känsliga, då dessa frågor berörde deras profession och kunde uppfattas som ifrågasättande av pedagogerna. Därför kan vi inte med säkerhet säga att pedagogerna var ärliga i sina svar.

Stukát (2005:126) menar genom att upprepa mätning kan man kontrollera reliabiliteten på sin undersökningsmetod, vilket kallas test-retestmetoden. Vi anser att denna metod inte skulle ge oss ett mer tillförlitligt svar då vi sökte pedagogers uppfattningar om företeelsen samling. Vi är medvetna om att vid ett retest skulle vi antagligen få annorlunda och djupare svar då pedagogerna fått tid för eftertanke och reflektion, dock bedömer vi svaren som tillförlitliga, då vi anser att mätinstrumentet mätte det som vi avsett att mäta. Validitet är, enligt Stukát (2005:126), om man mäter det man säger sig ska mäta. Vidare menar han att reliabiliteten inte spelar någon roll om man inte mäter det som ska mätas. Vi anser att vår undersökning har gett resultat och svar på våra frågeställningar, vi vet däremot inte om pedagogerna varit sanningsenliga i sina svar. Vi vet heller inte om vi som deltagande observatörer på något sätt påverkat pedagogerna. Vi är medvetna om att denna studie inte går att generalisera till andra förskolor och pedagoger och att resultatet är beroende på vår egen förförståelse av det empiriska materialet. Undersökningarna har skett med ett urval av pedagoger som inte nödvändigtvis anses vara representativt för övriga pedagoger inom lärarkåren. Det kan dock ge en indikation att forska vidare i större skala. Enligt Stukát (2005:129) är generaliserbarheten en fråga om resultatet kan generaliseras eller om resultatet enbart gäller den undersökta gruppen. Vårt resultat kan inte generaliseras till övriga förskolor i landet och gäller enbart den grupp vi undersökt.

5.7 Etiska principer

Enligt Vetenskapsrådet (2002) krävs det att forskare följer fyra huvudkrav, *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet*, när man samlar in empiriskt material och redovisar resultatet. Dessa riktlinjer är utformade för att skydda deltagares integritet i en undersökningsgrupp.

Informationskravet

Informationskravet innebär att de som deltar i en undersökning ska få information om studiens syfte. De ska också få information om att deltagandet är frivilligt och kan när som helst avbrytas medverkan i studien. Finns det eventuella risker för obehag ska dessa redovisas för deltagarna enligt Stukát (2005:131) Vi presenterade vårt syfte muntligt för varje deltagare samt att vi upplyste dem att samverkan var frivillig. Deltagarna fick även ta del av frågorna före intervjutillfället för att välja om de ville medverka eller inte.

Samtyckeskravet

De som deltar i en undersökning ska ha rätt att bestämma villkoren för sin medverkan, detta genom ett samtyckeskrav där deltagaren ger sitt godkännande för medverkan. De ska, utan att bli utsatta för obehag eller påverkade av yttre press, kunna avbryta sin medverkan när som helst enligt Stukát (2005:131). Pedagogerna vi intervjuade fick skriva under ett samtyckeskrav där vi redogjorde för studiens syfte och tillvägagångssätt. De blev också både muntligt och skriftligt informerade om att de när som helst kunde avbryta samarbetet.

Konfidentialitetskravet

Deltagarnas anonymitet ska skyddas och det ska vara omöjligt för en utomstående att kunna identifiera personerna i undersökningen. Uppgifterna ska hanteras varsamt och deltagarna ska vara informerade om hur materialet hanteras. Enbart de personers som utför undersökningen tar del av materialet. De som berörs av studien ska också få möjlighet att kunna ta del av studiens resultat (Stukát, 2005 s131-132, Vetenskapsrådet, 2002). Vi informerade muntligt och skriftligt om att deras identitet är och förblir anonym samt att deras svar på intervjuerna efter publicerandet av studien kommer att förstöras. Vidare gav vi dem möjlighet att ta del av vårt resultat.

Nyttjandekravet

De person uppgifter som inhämtas får inte utlämnas till kommersiellt bruk utan ska enbart hanteras för forskningsändamål enligt Stukát (2005:132). Svaren vi har insamlat har enbart hanterats av oss.

6. Resultat

Vi kommer här att redogöra för pedagogernas svar på våra intervjuer och det vi observerat. Vi har analyserat svaren i relation till våra frågeställningar och kommer att presentera resultat under rubrikerna;

Varför samlingar i förskolan enligt pedagoger, När ska man samlas enligt pedagogerna Läroplanens betydelse för samlingen enligt pedagogerna, dessa tre rubriker speglar pedagogernas utsagor. *Hur samlingar utformas i förskolan* där våra observationer berättar det vi observerat. Vi har valt att förtydliga och illustrera vårt resultat med citat från intervjuerna med pedagogerna.

6.1 Varför samlingar i förskolan enligt pedagoger

I pedagogernas svar kunde vi urskilja tre kategorier som de mest utmärkande när pedagogerna talade om varför de väljer att arbeta med samlingen i sin verksamhet. Dessa kategorier är: *Gemenskap och trygghet, Socialisering och Information och Introduktion.*

6.1.1 Gemenskap och Trygghet

Pedagogerna vi intervjuade säger att gemenskap och trygghet är två centrala delar i samlingen. De uttrycker att de, i samlingarna, arbetar mycket med trygghet och gemenskap främst för att hjälpa barnen lära känna varandra bättre samtidigt säger pedagogerna att de använder samlingen just för att skapa en gemenskap och stärka gruppkänslan i barngruppen. Pedagogernas utsagor skiljer sig från varandra när det kommer till varför de arbetar med trygghet. De som arbetar med små barn, säger att de, främst strävar efter att få ihop en trygg barngrupp då det under hösten varit många nya inskolningar. De som istället arbetar med större barn talar om att de arbetar för en trygg grupp då de tidigare haft en orolig barngrupp på grund av personalbrist. De talar också om att barnen ska se varandra i samlingen och på detta sätt bli en trygg barngrupp. Samtidigt talar pedagogerna om att de ibland delar in helgruppen i mindre grupper för att skapa en trygghet för barnen.

En av pedagogerna uppmärksammar främst gruppkänslan i barngruppen och säger att alla barn kanske inte skulle träffas om de inte har gemensamma samlingar på avdelningen. Detta uttrycker hon i nedanstående citat:

mycket för att få en gruppkänsla, och se varandra, annars väljer de kanske att inte träffas. För killarna leker tillsammans och tjejerna för sig och då kanske man inte ses alls.

Pedagogen talar om att samlingen blir en mötesplats där alla barn möts, vilket hon framhäver som viktigt. Hon säger att de använder samlingen för att skapa en gemenskap och god gruppkänsla. En annan aspekt av gemenskap i barngruppen, som pedagogerna uttrycker, är den åldersintegrerade gruppen. Där uttrycker pedagogerna att gemenskap också skapar lärande mellan barnen. De säger att interaktionen som sker mellan barnen i en samling är viktig och ålderskillnaden som finns i barngruppen ska tas tillvara på. En pedagog visar detta när hon talar om att:

... oftast är det ju så när man har blandade åldrar, att man vill ha en blandad grupp när man gör en aktivitet just för att de lär sig av varandra. Även de stora kan lära sig av de små för att de är olika, och därför lär de sig, de drar nytta av varandra, de får större förståelse.

Moment i samlingen som skapar gemenskap och trygghet

Vi har i svaren kunnat urskilja två moment i samlingen där pedagogerna säger att de använder dessa moment för att skapa trygghet och gemenskap. Varje pedagog talar om att de använder *namnuppropet* och *namnsång* under samlingen som ett verktyg för att bekräfta varje barn. Det säger att det är viktigt att varje individ uppmärksammas i den stora gruppen. Vidare säger pedagogerna att under namnuppropet skapas det tillfällen för barnen att lära känna varandra och att lära sig varandras namn.

Pedagogerna säger att de använder sig av *musik* och *sång* i samlingen för att göra något gemensamt. De säger också att de använder musik och sång för att främja gemenskapen, för att hålla barnens intresse uppe och för att pedagogerna anser att det är viktigt att barnen utvecklar sången. En pedagog anser också att samlingen i sig är ett lärandetillfälle hon som pedagog skapar *för* barnen.

En av pedagogerna som arbetar med små barn säger att; det här med samling är också en trygghet för barnen, de vet att nu ska vi sätta oss i ringen och nu ska vi sjunga, det är jättebra. På den avdelningen berättar pedagogerna att de använder sig av sångkort för att skapa trygghet för de sånger som ska sjungas och på så sätt skapa en struktur för samlingens innehåll. Pedagogerna som istället arbetar med de större barnen säger att de använder sång för att stärka grupp känslan i barngruppen genom att skapa en gemensam aktivitet som de tror att barnen tycker är intressant. Övergripande säger pedagogerna att barnen tycker det är roligt med musik och sång. De uttrycker också att barnen oftast vill vara med på sångsamlingarna. Detta illustreras genom att en pedagog säger:

Alltså, musiken känns ju självklart att man sitter tillsammans och sjunger tillsammans [...]. Men jag tvingar ingen att delta, oftast vill alla delta, musik är ju roligt.

Pedagogen uttrycker att när de sjunger gör de något tillsammans och på så sätt blir sången ett medel för att skapa gemenskap i gruppen.

6.1.2 Socialisation

Alla pedagoger uppger att barnen ska lära sig att sitta i helgrupp, sitta still och lyssna på varandra. Pedagogerna säger att barns sociala utveckling är en viktig del i arbetet med helgrupp och att flera strävansmål i läroplanen talar om just den sociala utvecklingen. Just därför, säger pedagogerna, arbetar de med samlingar. Vidare uttrycker pedagogerna att de ser samlingen som en metod för förberedelse av den traditionella skolvärlden; *och det (samlingen) är ju på något sätt förberedande inför förskoleklassen, för det är ju så att man ska sitta still där*. Denna erfarenhet vill pedagogerna att barnen ska ha upplevt inför förskoleklassen. Här talar de främst om att förbereda femåringarna som snart ska börja förskoleklassen där det ofta arbetar med speciella femårsgrupper. Men även pedagogerna som arbetar med små barn talar om att tanken med att ha samling redan i låg ålder är att förbereda barnen inför förskoleklassen.

Pedagogerna säger att förskoleklassen skiljer sig från förskolans verksamhet. Det talar då också om att barnen redan i förskolan ska ha möjlighet att lära sig de sociala koder som finns och sker i förskoleklassen. Detta innefattar att sitta stilla, vara tysta och lyssna på varandra i olika grupperingar (helgrupp och smågrupper). Detta förtydligas av ett citat från en pedagog som arbetar med de större barnen:

De ska sitta i grupp och sitta tysta och lyssna på varandra så dem har det lite innan de börjar i förskolan (förskoleklassen).

Att sitta stilla och respektera varandra var övergripande något pedagogerna uttryckte som viktigt och sa att de arbetade mycket med. Detta säger pedagogerna att barnen får en möjlighet att öva på i samlingarna. En pedagog talar också om att hon som pedagog måste tillse barnens behov i relation till de sociala koder som finns i förskoleklassen och säger; ... *behoven (barnens) måste ju tillses annars blir det ju svårt för barnen som ska gå vidare till förskoleklass.* Pedagogerna säger att det är viktigt att lägga grunden för lärandet redan under barnens tid på förskolan och en pedagog framhäver barnens behov när hon säger: *det blir ju en chock för barnen från att sitta still en kvart till att sitta still en hel dag.*

Moment i samlingen som skapar socialisering

En pedagog förklarar att hennes avdelning arbetar med ett "miniprojekt" där de använder en nalle som skickas med ett av barnen hem varje dag. Barnen får i samlingen dagen efter berätta och visa för resten av gruppen vad nallen varit med om hemma hos detta barn. Syftet med detta projekt, enligt det som pedagogen säger, är att barnen ska få lära sig att ta ansvar men också att tala i storgrupp och öva turtagning. Hon säger att detta projekt och samlingarna som ingår i projektet är ett tillfälle för barnen att träna upp sig på att ta ansvar, tala i storgrupp och öva turtagning. Hon nämner också att samlingarna är till för att skapa gemenskap.

Pedagogerna, som arbetar med de minsta barnen, uppger att de använder sångkort i samlingarna för att barnen ska få uppleva turtagning och att invänta sin tur när det gäller att dra ett sångkort. En pedagog uttrycker att i samlingen, oftast med olika innehåll, får barn sitta tillsammans och lära sig respekt och lyssna på varandra. Övergripande uttrycker alla pedagogerna att samlingen är en plats där pedagogerna, genom olika innehåll, ger barn erfarenheter av att sitta tillsammans och lyssna på varandra.

6.1.3 Introduktion och information

Utifrån pedagogernas svar kan vi se att flertalet pedagoger uttrycker att samlingarna används till att informera om normer och regler som gäller på förskolan och inom barngruppen. Vidare uttrycker pedagogerna att information också kan gälla praktiska eller fysiska saker så som att på Lucia ska de ta med sig Luciakläder. Flera pedagoger uppger att samlingarna används för att övergå till en annan aktivitet och säger att det då är det bra att ha en gemensam samling för att informera om detta.

Flertalet av pedagogerna uppger att samlingen även används till att introducera nya moment som pedagogerna vill att barnen tar del av. Detta kan till exempelvis vara nya sånger de ska öva på eller ett nytt tema som ska starta. Pedagogerna menar att introduktioner sker oftast under samlingen då alla barn är närvarande och sitter tillsammans.

6.2 När ska man samlas enligt pedagogerna

De pedagoger som säger att de använder morgonsamlingar säger att dessa sker på samma tid och på samma plats. En pedagog förklarar varför de alltid har samlingen på samma tid på följande sätt: *vi har samling varje dag [...]. Så vi har samling alltid samma tid så att alla ska få delta. Det är 9.30 för då har alla barn kommit.* Denna pedagog uttrycker att det är viktigt att alla barn får möjlighet att delta på samlingen. Pedagogerna som arbetar med morgonsamlingar säger att samlingarna är planerade och styrda av dem själva.

De pedagoger som uttrycker att de använder sig av samling före lunch säger att det främsta syftet med samlingen är att samla gruppen och skapa en lugn stund före maten. En del pedagoger tillägger även att dessa samlingars innehåll inte alltid är planerade då det viktigaste är att barnen tycker att det är roligt. Detta förklarar en pedagog närmare och säger att *man behöver inte ha en tanke utan det är viktigare att man har roligt*. Dessa pedagoger säger också att barnens intresse ofta får styra innehållet i samlingarna som sker före lunch.

En del pedagoger säger även att samling före lunchen är ett moment mellan två aktiviteter, de säger att samlingen är ett sätt att samla barnen och för att övergå till en ny aktivitet. En pedagog talar om barns initiativ som det avgörande för när samlingarna ska ske. Denna pedagog uttrycker att [...] *bara lek ute på gården kan snabbt skapa en samling och leda till nya äventyr*.

6.3 Läroplanens inverkan för samlingarna enligt pedagogerna.

I våra intervjufrågor ställde vi frågorna: finner du stöd i läroplanen för samlingarna? och anser du att samlingen bör vara förtydligad i läroplanen? Vi kommer nedan att presentera pedagogernas svar på dessa frågeställningar.

6.3.1 Finner du stöd i läroplanen för samlingarna?

På frågan finner du stöd i läroplanen för samlingarna svarar majoriteten av pedagogerna att de anser att de finner stöd i läroplanen för sina samlingar. Däremot kunde vi urskilja att pedagogerna uttryckte sig från två olika aspekter. De argumenterade med stöd i läroplanen för varför de väljer att arbeta med samling. De säger att stor del av läroplanen talar om arbetet med helgrupp och gruppsammanhållning och därmed också stödjer deras val av att arbeta med samlingar.

– Ja det tycker jag. I läroplanen pratas det mycket om gruppsammanhållning, [...] utifrån det som står i läroplanen kan man få fram det i samlingen mer än man kan i andra situationer, så vi får styrka ur lärandesynpunkt i läroplanen som vi utnyttjar i samlingarna.

Pedagogerna finner också stöd i läroplanen för vad det vill göra i samlingen.

Pedagogerna hänvisar då till strävansmålen som finns i läroplanen och talar då om specifika ämnen så som språkutveckling, musik eller matematik.

– Ja, speciellt när det gäller musik. [...] det finns flera olika mål man kan stödja sig emot.

En annan pedagog anser man som pedagog bör ha en anpassad planering av samlingen som är i enlighet med läroplanens strävansmål och den aktuella barngruppen. Hon menar vidare att barnens delaktighet bör genomsyra samlingen oavsett vad som faktiskt sker under samlingen.

6.3.2 Anser du att samlingen bör vara förtydligad i läroplanen?

I denna fråga uttryckte pedagoger olika åsikter som talade för ett förtydligande i läroplanen, emot ett förtydligande i läroplanen samt både och.

De pedagoger som uttryckte att samlingen bör vara tydligare i läroplanen sa att samlingen i sig är ett viktigt moment och en viktig metod som inte bör gå förlorad i förskolans verksamhet. De efterfrågar tydligare riktlinjer och konkreta metodbeskrivningar för hur man

kan använda samlingen i förskolans verksamhet. De uttrycker också att de personligen inte skulle vilja vara utan samlingen som arbetsmetod.

De pedagoger som istället talar emot ett förtydligande av samling i läroplanen säger att samlingen är en metod och att det inte finns någon metodbeskrivning i läroplanen. De talar också om att det finns risker med en metod i läroplanen då samlingen och dess form och innehåll kan bli för strikt. En pedagog säger också att samlingen inte behöver förtydligas i läroplanen då hon upplever att det finns riktlinjer i den som hon kan "översätta" till det som görs under samlingen dagligen.

En del pedagoger förklarar att det finns både fördelar och nackdelar med att precisera begreppet samling i läroplanen.

- Anser du att ordet samlingen bör framhållas tydligare i läroplanen?
- Både och.
- Hur tänker du då?
- Mycket är väl det här att samlingen är en så stor del i en förskolas pedagogik, därför borde den framhållas. Men lärandetillfället och lärandet ska inte vara så styrt, man måste inte ha ett strikt sätt, att samlingen är så här, och står det i läroplanen så kan det lätt bli strikt tror jag, att då har man samling och då måste alla ha det. Det finns ju förskolor som inte har samling på samma sätt som vi, de har hittat ett annat sätt att dra nytta av situationen och lära barnen, och därför ska man inte tvinga dem att ha samling om inte dem tror på det arbetssättet. För att hur man än får fram kunskapen och lärandet och drar nytta av vad barnen tycker är roligt, så ska man inte låsa sig med att just ha samling.

Pedagogen talar här om riskerna för styrda samlingar gällande innehåll i samlingen men också själva metoden samling som alla förskolor inte arbetar med. Hon uttrycker vikten av pedagogens frihet gällande arbetsform och metod. Pedagoger anser också att man med läroplanen i ryggen bör planera verksamheten utifrån den aktuella barngruppen. En pedagog sammanfattade sin åsikt om att samlingen bör vara förtydligad i läroplanen, genom att säga;

Jag ser samling som en metod, som promenad, sitta och måla. Det finns strävansmål som behandlar gemenskap. Så som metod är samling bra men det beror på hur man definierar en samling och så anser jag. Är det planerat och enbart styrt av pedagoger eller är det spontana samlingar som följer barnens intresse för något liksom. Samlingar har ju blivit fult nu för tiden. Men som individ samt kollektivriktat måste ju en pedagog veta varför en samling ska ske eller när. Den traditionella samlingen ses som planerat och styrt och att barn inte ska vara så aktiva, menar jag.

6.4 Observationer av fyra samlingar

De samlingar som sker varje dag och oftast är planerade av pedagogerna har enligt våra observationer börjat med att pedagogen samlar barnen i ett rum där de ombeds att sätta sig i ring och vara tysta. Pedagoger och barn sitter tillsammans i en stor ring på golvet. Alla avdelningar har en rund matta som underlag för samlingen. Vi observerade även att barnen inte har några bestämda platser i ringen utan får själva välja vart de ska sitta. Under observationerna kunde vi se att pedagogerna styrde barnens delaktighet i ringen olika, beroende på om det var små barn eller stora barn. De äldre barnen fick mera tillsägelser om

att sitta stilla och vara tysta under momenten i samlingen. De små barnen fick istället valfriheten att röra sig friare i den avgränsade ringen för att finna en ny plats under samlingen.

6.4.1 Exempel 1 - Morgonsamling på Avdelning Gul

Avdelning Gul har morgonsamling varje dag klockan 9:30. Vid observationstillfället var det 23 barn, i åldrarna tre till fem, närvarande samt tre pedagoger och två stödpersoner. De sitter i en ring på golvet och barnen har obestämda platser. Pedagogerna ber barnen att sitta stilla och vara tysta. Barnen hälsas välkomna när alla barnen är tysta och sitter stilla. Barnens namn ropas upp efter en närvarolista. Pedagogen uppmanar barnen, vars namn hon ropar upp att svara, de andra barnen ombeds vara tysta och att enbart svara när de hör sina namn. När namnuppropet är genomfört sjunger de en namnsång. Pedagogen och barnen diskuterar om pågående tema. Temat handlar om en nalle som dagligen skickas med ett av barnen hem. Barnet ifråga får berätta i samlingen. En pedagog informerar barnen om lucia och introducerar luciasånger. Pedagogen informerar också om vilka grupper barnen ska delas in under eftermiddagen.

6.4.2 Exempel 2 - Samling innan lunch på avdelning Röd

Vid observationstillfället var det nio barn, i åldrarna två till fem, närvarande och en pedagog. Pedagog och barn sitter i en ring på golvet. Pedagogerna tar närvaron genom att sjunga en namnsång. Pedagogen läser en saga. Veckans barn får välja att duka för lunch eller vara med i samlingen. När sagan är färdigläst skickas boken runt och alla barn får chans att titta närmare på bilderna. Veckans barn får hämta maten.

6.4.3 Exempel 3 - Samling innan lunch på avdelning Snäckan

Pedagogerna delade in barngruppen i två grupper, ettåringar och två åringar. Vid observationstillfället var det fyra barn närvarande och en pedagog. Barn och pedagog sitter i en ring på golvet. Barnen har inga bestämda platser i ringen. Pedagogen använder kort som föreställer barnen. Genom dessa sker ett namnupprop. Pedagogen låter alla barnen svara men bekräftar barnet i fråga. Pedagogen använder namn skyltar och tillsammans med barnen paras namnskyltar och bilder ihop. Pedagogen och barnen har en sångstund med hjälp av sångkort. Barnen sjunger inte men utför rörelserna som hör till sångerna.

6.4.4 Exempel 4 - Samling innan lunch avdelning Sjöstjärnan

Vid observationstillfället fanns det nio barn, i åldrarna ett till två år, och två pedagoger. Var av en pedagog ansvarade för samlingen. Barngrupp och pedagogerna sätter sig i en ring på golvet. Barnen har inga bestämda platser i ringen. Närvaroupprop sker genom namnsång. Pedagogen använder sångkort med julmotiv på. De diskuterar kring sångkorten.

Barnen börjar då prata om julen och att tomten snart kommer. När pedagogerna känner att barnen är nöjda med samtalet går hon tillbaka till sångkortet och de sjunger 'mössens julafton'. (fältanteckning)

Barnen fick även välja andra sånger att sjunga.

6.4.5 Övrigt

Exempel 5

Utifrån våra observationer har vi också iakttagit att pedagogerna på avdelning Gul samlar barnen i grupper utanför entré dörren innan de ska gå in och äta lunch. Vid detta tillfälle har pedagogerna en form av samling som liknar deras morgonsamling. De sjunger med barnen

och skapar diskussioner kring det barnen är intresserade av. I denna situation får barnen också öva på att vänta på sin tur då de går in gruppvis.

7. Diskussion

I detta avsnitt kommer vi att diskutera vårt resultat i relation till vårt syfte och tidigare forskning samt urskilja likheter och olikheter mellan en traditionell samling och dagens samling. Vi avslutar diskussionen med våra slutkommentarer. Vi presenterar diskussionen under följande rubriker: *Samlingens utformning*, *Vanligast förekommande moment i samlingen*, *Samlingens syfte*, *Läroplanens inverkan på samlingen* och *Slutkommentarer*.

7.1 Samlingens utformning

Resultatet av vår undersökning visar att samlingar sker i ring och ofta på en rund matta. Alla avdelningar vi besökt hade en rund matta på golvet som vi anser kan symbolisera cirkels betydelse och samlingsplats. Rubinstein (1996:8) menar att samlingar är cirkelformade och är ett demokratiskt arbetssätt då alla kan se varandra och är lika nära centrum. Förskolans läroplan vilar på en demokratisk grund och förskollärare ansvarar för att tillämpa ett demokratiskt arbetssätt (Lpfö98 rev. 2010:6,10). Samlingen kan, enligt oss, vara en lärandesituation där pedagogen konkret kan visa vilka normer och regler som gäller för den givna barngruppen. Men det kan också vara en metod där pedagogen visar att hon/han uppfyller strävansmål som finns i läroplanen. Det kan också vara en metod för pedagogen att tydligt visa att de genomför förskolans uppdrag.

Vi tolkar det som så, att den runda mattan är en symbol för var samlingen ska ske och att deltagarna ska sitta i ring. Att sitta i cirkel var enligt Rubinsten Reich (1996), viktigt för Fröbel då den symboliserade oändligheten. Även om vi inte kan säga att det är anledningen till att vi sitter i ring idag finns traditionen kvar. Moberg (i Sandels & Moberg 1947:82) talar redan 1947 om att barnen ska sitta i ring och att samlingsplatsen alltid ska vara densamma och dessutom noga utvald av pedagogerna. Vidare menar hon att den också bör vara tilltalande för barnen och på så sätt kan pedagogen skapa en stund av stillsamhet (Sandels & Moberg 1947:82). Detta visar spår av traditionella seder i dagens utformning av samlingar.

Vanligast äger samlingar rum vid två tidpunkter under dagen. Morgonsamlingar som sker när alla barn anlänt i förskolan ger alla barn möjlighet att delta. Utifrån våra observationer och pedagogernas utsagor sker detta oftast 9.30 och är en daglig rutin. Pedagogerna tar hänsyn till barnens olika vistelsetider på förskolan och anpassar, i enlighet med läroplanen (Lpfö98 rev. 2010:7) den pedagogiska verksamheten efter barnen. Tidpunkten för samlingar sedan 1800-talet har varit snarlik. I Guds läroplan 1861 (Vallberg Roth, 2002) skulle varje samling äga rum klockan 9.00 och vara en start på dagen. Enligt Moberg (i Sandels & Moberg 1947:82), som var verksam under Det Goda hemmets läroplan, bör inte samlingen ske i direktanslutning till barnens ankomst då hon menar att barn bör få utlopp för sina egna lekar först. Vidare menar Moberg att samlingen ska ske efter en stunds frilek, då barnen är i behov av avspänning och har fått utlopp för sina egna aktiviteter. Rubinstein Reich (1996) och Walch (1987) säger också att samlingen bör ses som en rutin i förskolan och oftast sker mellan 9.00–10.00.

Samlingar före lunch var framträdande resultat i vår undersökning. Pedagogerna ansåg att samling före lunch var ett sätt att antingen bara samlas en stund och/eller skapa en lugn stund före maten. Enligt Walch (1987) har samlingen olika ändamål och det kan ske i väntan på lunch. Detta blir ett tillfälle där alla får vara samlade (Rubinstein (1996:14). Förskolans uppdrag är att bland annat erbjuda barnen väl avvägd dagsrytm samt där pedagogisk verksamhet, vila och andra aktiviteter kombineras på ett balanserat sätt (Lpfö98 rev. 2010).

7.2 Vanligast förekommande moment i samlingen

Vi kunde urskilja två mest förekommande moment i samlingen, namnupprop och sång.

7.2.1 Namnupprop

Vårt resultat visar att en stor del av samlingens tid ägnas åt namnuppropet. Pedagogerna ansåg att detta var ett viktigt och betydelsefullt moment där barnen skulle bli bekräftade som individer. Samtliga pedagoger var noggranna med att uppmärksamma varje barn i gruppen genom att vända sig mot barnet och upprepa namnet eller upprepa namnet *och* visa en bild föreställande barnet i fråga. Rubinstein Reich (1996:54) menar att i samlingen får varje barn möjlighet att genom gruppstillhörigheten stå i centrum under ex. namnupprop. Pedagogerna var också noggranna med att de övriga barnen i gruppen skulle vara uppmärksamma på barnet vars namn för tillfället ropades upp. Vidare menar Rubinstein Reich (1996) att om man ser samlingen som en ritual är namnuppropet en möjlighet att skapa trygghet och ordningsritualer för gruppen och inte ett lärandetillfälle.

Enligt det vi observerat är namnsång och närvaroupprop mest framträdande i början av samlingen och utförs på olika sätt. En pedagog valde att använda en närvarolista medan en annan visade bilder på barnen tillsammans med namnskyltar och en tredje pedagog valde att enbart sjunga en namnsång. Namnuppropet finns traditionsenligt kvar i samlingen men utförs i dagens samling på olika sätt.

Pedagogerna visar tre olika sätt att kommunicera med barnen. I exempel 1 väljer pedagogen enbart att kommunicera verbalt med det talade språket. Sett ur ett sociokulturellt perspektiv är språket vår viktigaste artefakt (Lundgren et. al., 2010:137–195). I exempel 2 däremot, väljer pedagogen att använda sig av medierande redskap så som bild och text i kombination med det talade språket. Enligt Säljö (i Lundgren et. al., 2010) kan samspelet mellan exempelvis bild och språk ge barnen ytterligare en resurs för kommunikation. Läroplanen säger att arbetslaget sträva efter att varje barn får möjligheten att utveckla sin förmåga att kommunicera och förmedla erfarenheter med hjälp av ord, konkret material och bild (Lpfö98 rev. 2010:13). Genom bilder och namnskyltar får barnen i samlingen möjlighet att se flera olika aspekter av ett begrepp vilket gör att de i vidare mening kan tolka och förstå sin omvärld.

7.2.2 Sång

Pedagogerna uppger att de använder sång som ett regelbundet och återkommande inslag i alla samlingar och samlingarna vi observerade innehöll alla någon form av sång. Historiskt sett har sång i samlingen växt fram ur den ursprungliga morgonbönen som tidigare var ett obligatoriskt inslag i samlingen (Vallberg Roth, 2002). Enligt Vallberg Roth (2002:29) skulle varje samling under mitten av 1800-talet börja med en morgonbön eller psalm. I och med sekulariseringen övergick detta senare till att bli sagor eller sånger och Moberg (i Sandels & Moberg, 1947:82–86) menade att varje samlingsstund skulle innehålla en noga utvald sång vare sig den var religiös eller inte. Dagens läroplan, så som vi tolkar den, talar istället om sången som ett sätt att kommunicera och uttrycka sig. Dock är sången ett ständigt återkommande moment i samlingen precis som den var på mitten av 1800-talet.

Pedagogerna anser att sången är ett sätt att samla gruppen och främja gemenskapen samt att de sjunger för att de tror att barnen tycker det är roligt. Pedagogerna anser att genom att sjunga hålls barnens intresse vid liv och möjliggör skapandet av en, för barnen, meningsfull samling. Vi anser att detta tyder på pedagogens ansvar vad gäller samlingens innehåll. Vi ska veta varför vi har samling och göra barnen delaktiga genom att utgå från deras intresse och tidigare erfarenheter vilket även framhävs i läroplanen (Lpfö98 rev. 2010). En av

pedagogerna var noga med att tydliggöra att samlingen var ett lärandetillfälle som hon skapade för barnen vilket vi anser är av största vikt. Olofsson (2010:46–49) menar också hon att samlingen är till för barnen och att pedagogerna med sin planering måste ta ett steg tillbaka. Rubinstein Reich (1996:18) förklarar att sångerna i en samling fyller flera funktioner exempelvis att bidra till helheten, uppleva gemenskap och att man ska ha roligt. Vidare menar hon att sången används när barnens uppmärksamhet börjar minska, som ett sätt att återfå uppmärksamheten och koncentrationen på pedagogens ursprungliga planering.

7.3 Samlingens syfte

7.3.1 Gemenskap och trygghet

Det primära syftet med samlingar är, enligt vårt resultat, för varje pedagog att skapa trygghet i gruppen och stärka gemenskapen. De pedagoger som arbetar med större barn ansåg att deras barngrupp behövde arbeta med gruppkänsla och trygghet. De pedagoger som arbetar med små barn ansåg att de främst behövde jobba med trygghet och gemenskap då de under hösten haft många inskolningar. Enligt Rubinsten Reich (1996:52) bildas det en känsla av identitet och gemenskap bland deltagarna i en samling om samma ritualer återkommer dagligen. Genom att dagligen ha samling med återkommande moment anser pedagogerna att de främjar gemenskap och skapar en trygg barngrupp. Rubinstein Reich (1996) menar att samlingen skapar struktur utifrån det barnen sedan tidigare känner igen. Enligt Olofsson (2010) räcker det däremot inte enbart med att ha rutiner och ritualer i en samling då hon menar att man som pedagog även bör vara emotionellt närvarande i barngruppen. Det hjälper inte att ha en välplanerad och strukturerad dag om du som pedagog inte är emotionellt närvarande. Trygghet ska enligt läroplanen genomsyra arbetet i förskolan och förskolläraren ansvarar för att barnen ska känna sig trygga i barngruppen. Barngruppen ska också utgöra en viktig del i barnens utveckling, de ska lära sig att samarbeta (Lpfö98 rev. 2010). Vi anser att samlingen ger pedagoger möjlighet att uppnå dessa mål vilket pedagogerna också påpekar.

7.3.2 Individ och kollektiv

Rubinstein Reich (1996:52) menar att samling som ritual hjälper individen att infinna sin plats inom kollektivet. Enligt läroplanen (Lpfö98 rev.2010) ska barn kunna fungera både enskilt och i grupp och ta ansvar för gemensamma regler. Ur ett sociokulturellt perspektiv ansvarar inte individen för lärandet utan är ett kollektiv och gemensamt ansvar då lärande sker i interaktion med vår omgivning och människor som ingår i vår omgivning (Davidsson i Carlgren, 1999:71). Samtidigt, säger Olofsson (2010), som läroplanen (Lpfö98) har en grupporienterad syn där strävansmål tydligt framhäver gemenskap är det av största vikt att se individen som självständig och ansvarstagande. I och med revideringen från 2010 av Lpfö98 har strävansmålen blivit fler och allt mer individualiserade medan lärandet fortfarande ska ske i grupp och gemenskap ska stå i fokus.

7.3.3 Socialisation – samling som skolförberedande

När pedagogerna talade om socialisation talade de också om att barnen ska sitta stilla och lyssna på varandra. Detta, säger pedagogerna, för att barn måste förberedas inför förskoleklassen, vilket vi kunde urskilja i exempel 1 då barnen uppmanades att sitta stilla för att samlingen skulle börja och ofta ombads att lyssna på varandra. Moberg (i Sandels & Moberg, 1947:83) talar om att det är av största vikt att skapa total tystnad innan samlingen kan börja. Vi anser att även om vi gått ifrån det högtidliga tänkandet kring samling kan vi se att ritualen, att sitta tysta innan samlingen kan börja, finns kvar.

Davidsson (2000) och Rubinstein Reich (1996) menar att samlingen är en del av barns socialisation då barnen för första gången får ingå i ett kollektiv. Vi ställer oss då frågande till hur barn ska få erfarenhet av att sitta tillsammans i grupp om de inte får chans till det i förskolan. Genom att få erfarenheter av rutiner i en given kontext kan barnen, enligt Hundeide (2003) förstå vad som förväntas av dem. De förstår vad som ska hända i situationen och på vilket sätt de förväntas agera samt vilka förväntningar de kan ha på personerna i omgivningen (Hundeide, 2003). Förskolan ska inte bedriva undervisning på samma sätt som skolan, men förskolan har en tydlig relation till skolan, främst genom namnet förskola men också genom liknande moment (Rubinstein Reich, 1996:49). Vi anser också att läroplanen blivit allt mer lik skolans läroplan (Lgr11), i och med förtydligandet av strävansmålen, och på så sätt fått en tydligare relation till skolan. Förtydligandet av läroplanen (Lpfö98 rev. 2010) ger en indikation på att förskolan ska förbereda barn inför den traditionella förskoleklassen, vilket vi anser ställer högre krav på pedagoger verksamma inom förskolan.

Enligt läroplanen (Lpfö98 rev. 2010:13) är det förskollärares ansvar att utveckla barns sociala förmågor. Pedagogerna säger att samlingen används som en mötesplats för information av olika slag, exempelvis informera om regler som gäller på avdelningen. Enligt Rubinstein Reich (1996) får barnen, i samling, möjlighet att öva på att ta instruktioner i grupp. Pedagogerna använder också samlingen för att tillsammans med barnen diskutera vad man får göra och inte får göra, vilket också är en del av barnens socialisation. I kommunikation med omvärlden kan vi ta till oss olika sätt att se omvärlden och förstå dess sociala koder (Vygotskij enligt Säljö i Lundgren et. al., 2010).

De normer och värderingar som styr samhället, läroplanen och på sätt också samlingen är bidragande faktorer till barnens utveckling och lärande. Då lärande är situerat och kontextberoende kan de inte tas ur sitt sammanhang och måste ses som en helhet (Dysthe, 2003; Lundgren et. al., 2010). Vi anser att vi som pedagoger måste ta hänsyn till var barnet befinner sig, med vem barnet befinner sig och lära barnen vad som normativt är ett accepterat beteende inom den givna kontexten. Dessa normer och värderingar måste barnen få lära sig för att kunna fungera i grupp. Enligt Säljö (i Lundgren et. al., 2010) är det av största vikt att kunna fungera i en grupp då lärande sett ur ett sociokulturellt perspektiv är distribuerat mellan deltagare och kulturella redskap i en grupp. Genom att barnen i en samling får möjlighet att dela med sig av tidigare erfarenheter och strategier kan de överföra kunskap till varandra. Barnen får också möjlighet till hjälp av en kunnigare person, exempelvis rörelser till en sång där barn härmar varandra, och kan efter en tid klara av det själv vilket Vygotskij (beskriven i Lundgren et. al., 2010) kallar den närmaste proximala utvecklingszonen. Barn behöver stöd i att begreppsliggöra sin omvärld och i interaktion med andra får barnen möjlighet att appropriera de sociala koder som finns i deras omgivning (Lundgren et. al., 2010). Vi anser att barn i en samling har möjlighet att förstå sociala koder och kraven på samspel.

7.4 Läroplanens betydelse för samlingen

Ett, för oss, oväntat resultat var att pedagogerna enbart diskuterade grupp känsla, trygghet och socialisation i skolförberedande syfte, medan diskussionen kring de strävansmål i läroplan som behandlar olika ämnesinnehåll fick mindre utrymme.

7.4.1 Stöd i läroplanen

Enligt pedagogerna talar läroplanen mycket om arbetet med helgrupp och gruppssammanhållning vilket pedagogerna finner som stöd i deras argumentation för att ha samling. Detta kan, enligt oss, bero på att det finns en tydlig grupporienterad syn på lärandet i läroplanen och att den är influerad av det sociokulturella perspektivet. Davidsson (i Carlgren,

1999) menar att lärandet sker i interaktion med vår omgivning, vilket kan tolkas som att lärandet sker i grupp. Som barn erövrar vi språket i interaktion med andra människor som finns i vår omgivning, vilket också genomsyrar läroplanens syn på lärande (Lundgren et. al., 2010).

Pedagogerna talar också om läroplanens strävansmål, de strävansmål som innefattar olika ämnen, och finner där stöd för vad de vill arbeta med i samlingen. Eftersom vi inte kunde observera några specifika situationer där exempelvis matematik eller musik (instrument) kunde urskiljas, kan vi inte entydigt svara på hur pedagogerna konkret arbetar med strävansmålen. Det går heller inte att tydligt utläsa om de planerar samlingarna utifrån strävansmålen eller om de i efterhand (efter genomförd samling) kopplar olika moment till strävansmålen.

7.4.2 Förtydligande i läroplanen

Pedagogerna hade olika åsikter i frågan om samlingen bör vara förtydligad i läroplanen. Övergripande ansåg de att samlingen är ett viktigt moment som bör finnas i förskolan, då samlingen anses vara skolförberedande. Pedagogerna ställer sig också kritiska till ett förtydligande i läroplanen och menar att en sådan kan göra samlingens förekomst och metodik för styrd.

Sedan systrarna Mobergs införande av samling som en del av den pedagogiska verksamheten i folkbarntädgården har samlingens förekomst setts som en självklar rutin. Samling som metod har också fått stöd av exempelvis *Råd och Anvisningar* (SOU1959:114), där man rekommenderade samlingar som ett dagligt inslag på dåtidens förskolor. BU (1972) kritiserade samlingens metodik som hämmande för barns språkutveckling och är de enda som ifrågasatt samlingens existens. Dock fick inte BUs ifrågasättande några långvariga reaktioner då man enbart bytte namn på samlingen och innehållet förblev desamma. I ett pedagogiskt program 1987 infördes samlingen åter igen och fick då också tydligare riktlinjer för hur man som pedagog ska gå till väga. Vid införandet av Lpfö98 försvann rekommendationer och konkreta riktlinjer och idag arbetar vi efter strävansmål. I och med att samling inte har stöd i form av riktlinjer i läroplanen är det svårt att definiera vad en samling är.

Pedagogerna talar om riskerna med att ha för styrda samlingar gällande innehåll och samling som metod. En del pedagoger anser att historiskt traditionella samlingar ses som planerade, styrda och att barn inte får vara aktiva. Dessa pedagoger efterfrågar tydligare riktlinjer för de förskolor som väljer att arbeta med samling. De anser också att samling inte ska vara en, enligt läroplanen, obligatorisk arbetsmetod. Andra pedagoger anser att samlingen inte behöver förtydligas då de menar att den tydligt framhävs i läroplanen på flera olika sätt. Ytterligare en grupp anser att samlingar är oerhört viktiga och efterfrågar tydligare riktlinjer i läroplanen som stödjer deras arbete med samlingar.

7.5 Slutkommentarer

I början av vår studie blev vi något förvånade av att samlingen är ett relativt outforskat område trots att vår erfarenhet är att den används i många förskolor. Vi har tidigare sett samlingen som en självklarhet och inte ifrågasatt denna företeelse samt dess innehåll på ett kritiskt sätt. Under arbetets gång blev vi mer och mer medvetna om att traditionella spår tydligt finns i den sortens samling vi kan se i dagens förskolor. Om samlingen inte skulle förekomma i förskolan undrar vi även hur barn ska få erfarenhet av skolliknande situationer som hjälper dem att förstå skolans sociala koder. I och med att läroplanen har tydligare strävansmål inom ämneskunskaper ger det en indikation på att barn i förskolan ska förberedas

för den traditionella skolan. Vi som pedagoger måste då vara medvetna om de sociala koder och skapa situationer för att barn ska få möjlighet att ta del av och exponeras för dessa.

Vi anser att en bra lärandesituation samt mötesplats för att uppnå ovanstående är att ha samling. I samlingen får barnen möjlighet att interagera och ta del av varandras erfarenheter, vilket kan nyansera deras förståelse av omvärlden. De ger också en möjlighet till att ingå i ett kollektiv där barn och vuxna gemensamt tar ansvar för lärandet. Det är också en arbetsmetod läroplanen förespråkar i den meningen att många mål är grupporienterade och främjar gemenskap. Men ordet samling finns inte definierat i läroplanen och vi anser att detta skapar förvirring. Vanligaste definitionen av samling speglar pedagogens planering och styrning och barnens delaktighet försummas. Den sortens definition stöds inte i läroplanen då barns delaktighet framhävs väldigt tydligt.

Vi anser att den historiskt traditionella samlingen, där enbart pedagogen styr, satt djupa spår inom förskolans pedagogik och får vi då inte utbildning och riktlinjer som talar om hur vi ska förhålla oss till samling och arbeta med samling kommer vi att falla tillbaka till de starka traditionerna utan att dessa anpassas och utvecklas. Har vi riktlinjer som beskriver samlingens utformning och målsättning skulle detta skapa diskussioner och pedagogerna skulle ifrågasätta samlingens utformning, vilket vi anser, skulle leda till utveckling, istället för att falla tillbaka till det gamla.

Olofsson (2010:69) ställer de tydliga riktlinjerna som fanns i det pedagogiska programmet 1987 mot den friare, tolkningsbara läroplanen (Lpfö98) vi har idag, som ger varje förskola möjlighet att tolka och införa samlingar utifrån sitt eget arbetssätt. Precis som Olofsson (2010:69) anser vi att det borde vara de verksamma pedagogerna som "vet bäst" men får vi inte riktlinjer från läroplanen är det enklaste tillvägagångssättet att återgå till den historiskt traditionella samlingen utan ifrågasättande. Detta har vi kunnat se spår av i vår studie.

Samlingens definition är som sagt både otydlig och mångtydig. Vi anser att samlingen är en tyst allmänkunskap då den inte finns definierad eller dokumenterad i något av förskolans styrdokument men ändå används. En tydlig definition av samling anser vi vara väsentligt. I exempel 5 agerar pedagogerna som de vanligtvis gör i samlingen men benämner inte situationen som samling. Frågan är vad detta kan bero på. Ett svar skulle kunna vara att deras definition av samling är den historiskt traditionella, samtidigt säger en pedagog från samma avdelning att lek ute på gården kan skapa en samling och leda till nya äventyr. Vårt resultat visar att pedagogerna talar om samlingen som en lärandesituation, mötesplats men även som en metod. Vi tolkar detta som en förvirring av hur samling definieras av pedagogerna vilket kan bero på oviljan att ta en pedagogisk diskussion i dagens samhälle.

Vi anser att pedagoger bör tillämpa ett varierande pedagogiskt arbetssätt för att uppnå de individualiserade och kollektiva strävansmålen som finns i läroplanen och samtidigt utgå ifrån barns intresse och delaktighet (Lpfö98 rev. 2010).

Vi anser att samling helt klart bör ses som en lärandesituation, en mötesplats eller metod för att förbereda barnen inför skolvärlden men hur denna företeelse sedan utformas verkar vara definierat som en styrd aktivitet där barns delaktighet saknas. Trots att varken läroplanen eller lärarutbildningen ger riktlinjer för samlingen, finns och används samling i förskolan dagligen. Vidare anser vi att samlingen i förskolan är och förblir en nedärvd traditionell styrd företeelse om vi inte ifrågasätter den som metod och inte får någon utbildning i hur vi ska använda oss av samlingen.

Vi saknar och efterfrågar nyare forskning om samling då Rubenstein Reichs avhandling från 1993 är den senaste forskningen om samlingen som helhet. Vi efterfrågar djupare förståelse för samlingens metodik och variationer och samtidigt jämförelser mellan de förskolor som använder samling och de som inte gör det. Vad finns det för fördelar och nackdelar? Vi anser att det skulle vara möjligt att finna en tydligare definition av samlingen och en klarare bild av hur samlingen kan användas i förskolan som också speglar läroplanens intentioner och den rådande barnsynen vi har idag. Detta finner vi relevant då vi anser att samlingen måste föras upp i rampljuset och bli en del av den pedagogiska diskussionen om vi ska kunna introducera barnen in i ett demokratiskt samhälle och förbereda dem inför den traditionella skolvärlden.

Vi ställer oss undrande till om läroplanen kan ignorera en frekvent företeelse, så som samling, som pågår i flertalet förskolor. Samlingen är en brygga mellan förskola och skola i dagens samhälle, där förskolan ska förbereda barnen inför skolans värld. Kan vi förvänta oss att skolans traditionella arbetsform i framtiden kommer att anpassas efter förskolan? Eller hur ska framtida förberedelser inför skolvärlden ske?

Vidare efterfrågar vi en pedagogisk diskussion om samlingen, då den historiskt traditionella samlingen där barns delaktighet är liten, strider mot dagens läroplan. Ska vi våga lyfta upp problematiken och utveckla vårt pedagogiska arbetssätt för att kunna göra barns delaktighet och inflytande möjligt i samlingen? Eller ska vi fortsätta att falla tillbaka i traditionella seder och behandla samling som en tyst allmän kunskap på grund av okunskap?

8. Referenslitteratur

- Carlgrén, I. (red.) (1999). *Miljöer för lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Dysthe, O. (red.) (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Studentlitteratur.
- Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena. (2007, 3: e upplagan). *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Hundeide, K. (2006). *Sociokulturella ramar för barns utveckling – barns livsvärldar*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Lundgren, U. Säljö, R. Liberg, C. (red.) (2010). *Lärande, skola, bildning*. Stockholm: Natur och kultur
- Moberg, M. & Sandels, S. (red.) (1947). *Barnträdgården*. (2. omarb. och utv. uppl.) Stockholm: Natur och kultur.
- Morsing Berglund, B. (1994). *Förskolans program för 6-åringar*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International
- Olofsson, B. (2010). *Meningsfull samling i förskolan*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.
- Pedagogiskt program för förskolan*. (1987). Stockholm: Kundtjänst, Allmänna förl. [distributör].
- Rubinstein Reich, L. (1996). *Samling i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2007). *Förskolan är till för ditt barn: en broschyr om förskolans läroplan*. (Rev. uppl.) [Stockholm]: Skolverket.
- Skolverket (2007). *Förskolan är till för ditt barn: en broschyr om förskolans läroplan*. (Rev. uppl.) Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98: reviderad 2010*. Stockholm: Skolverket.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet (1998). *Läroplan för förskolan: Lpfö98*. Stockholm: Fritzes.
- Vallberg Roth. (2002). *De yngre barnens läroplanshistoria*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Vygotskij, L. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.
- Walch, J. (1987). *Förskolan - demokratins vagga: samling, pedagogisk strukturering och administrativ planering i förskolearbetet*. Lund: Studentlitteratur.

Rapporter

Davidsson, B. (2000). *Samling – en symbol för integration mellan förskola och grundskola. Rapportnummer 2000:8. Institutionen för pedagogik*. Borås: Institutionen för pedagogik, Borås Högskola

Internet

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer. Inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgängligt datum (2011-12-28) <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sve/samling?i_h_word=samling, tillgängligt 2011-12-28

<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/morgonsamling>, tillgängligt 2011-12-28

<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/gemensam-samling>, tillgängligt 2011-12-28

Bilaga 1

Intervjufrågor

Vi är mycket intresserade av samlingen i förskolan och hur den används därför vill vi/jag gärna att du berättar om samlingen i er verksamhet.

Som öppningsfras inför intervjutillfället använde vi oss av frågan brukar ni använda samlingar i er verksamhet? Frågan var överflödigt att ställa men kändes som en bra start för intervjun.

Hur brukar era samlingar gå till?

Vad gör ni under samlingarna?

Vid vilka tillfällen väljer ni att använda samling?

Varför gör ni det ni gör i samlingen?

- finner ni stöd i läroplanen?

Varför väljer ni att arbeta med samlingar?

I läroplanen kan vi inte hitta ordet samling, anser du att samling bör vara förtydligad i läroplanen? (synsätt)

Hur arbetar ni för att förbereda barnen inför den traditionella förskoleklassen?

Bilaga 2.

Anhållan om tillstånd för att du som pedagog att delta i en undersökning inom ramen för ett examensarbete vid lärarutbildningen vid Göteborgs universitet

Vi är två studenter som utbildar oss till lärare vid Göteborgs Universitet. Vi skall nu skriva den avslutande uppgiften inom lärarutbildningen som är vårt examensarbete och som ger oss vår lärarbehörighet. Arbetet motsvarar 10 veckors heltidsstudier och skall vara klart i 13/1-2012.

Med utgångspunkten i historien samt varför samlingen ser ut som den gör idag, är det övergripande syftet att få en ökad förståelse för samling i dagens förskola. Vad, när och varför samlingar används utifrån pedagogers synsätt och hur samlingar utformas i verksamheten.

De viktigaste frågorna vi behöver få svar på är: Vad, när och varför används samlingar i förskolan, utifrån pedagogers synsätt? Hur utformas samlingar i verksamheten? För att kunna besvara dessa frågor behöver vi samla in material genom intervju med pedagogerna i verksamheten. Vi kommer även att observera samlingar i verksamheten. På er förskola kommer undersökningen att genomföras under perioden 17/11-11/1. Alla kommer att garanteras anonymitet. De förskolor som finns med i undersökningen kommer inte att nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt frivilligt. Ni har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning.

Jag ger mitt medgivande till att delta i undersökningen: JA NEJ

.....

Namnförtydligande

Underskrift

.....

Datum

Har ni ytterligare frågor ber vi er kontakta oss på nedanstående telefonnummer:
Med vänliga hälsningar

Tanja Sannestål , gussannta@student.gu.se
Gabriela Cerqueira , guscerga@student.gu.se

Handledare för undersökningen är Monica Sträng, monica.strang@ped.gu.se
Kursansvarig lärare är universitetslektor Henrik Lundberg (vik.), Göteborgs universitet,
Sociologiska institutionen, telefon 031 786 49 21

